

Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період із 01.05.2023 по 31.07.2023

Зміст

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми	4
1.1. Цивільна юрисдикція	4
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду	9
2.1. Господарська юрисдикція	9
2.2. Цивільна юрисдикція	30
3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України	51
3.1. Цивільна юрисдикція	51
4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції	61
4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства	61
5. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду	66
6. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів	70

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	– Верховний Суд України
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми

1.1. Цивільна юрисдикція

Для витребування земельних ділянок з володіння кінцевого набувача недостатньо встановити лише те, що виділення такої ділянки у приватну власність не відповідало певним вимогам закону (зокрема, за відсутності встановлених меж населеного пункту). У кожному такому випадку з урахуванням обставин справи слід також установити, чи є легітимною мета відповідного втручання, а також чи є втручання у право мирного володіння земельною ділянкою за обставин конкретної справи пропорційним відповідній меті.

За обставин цієї справи витребування з володіння проміжної та кінцевої набувачок земельних ділянок, виділених сільською радою за відсутності встановлених меж населеного пункту, навіть за його відповідності критерію законності не буде пропорційним легітимній меті.

Формування земельних ділянок їх володільцем, зокрема внаслідок поділу та об'єднання, з присвоєнням їм кадастрових номерів, зміною інших характеристик не впливає на можливість захисту права власності чи інших майнових прав у визначений цивільним законодавством спосіб, зокрема і шляхом витребування цих ділянок

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом заступника керівника Бориспільської місцевої прокуратури Київської області в інтересах держави в особі ГУ Держгеокадастру у Київській області до ОСОБА_1 (далі – первинна набувачка), ОСОБА_2 (далі – проміжна набувачка), ОСОБА_3 (далі – кінцевий набувач), Улянівської сільської ради Переяслав-Хмельницького району Київської області про визнання недійсним рішення сільської ради та витребування земельних ділянок за касаційною скаргою першого заступника прокурора Київської області на рішення Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду Київської області від 16 серпня 2018 року та постанову Київського апеляційного суду від 23 січня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

28 серпня 2013 року сільська рада ухвалила рішення, згідно з яким затвердила проект землеустрою щодо відведення у власність первинної набувачки земельних ділянок загальною площею 2,2129 га, серед яких: земельна ділянка площею 0,25 га – для будівництва й обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд, а також земельні ділянки площею 0,52 га та площею 1,4429 га – для ведення особистого селянського господарства.

Згідно з інформаційними довідками з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно первинна набувачка є власником земельної ділянки площею 0,25 га, а земельні ділянки площею 0,52 га та площею 1,4429 га на підставі договорів купівлі-продажу від 10 червня та від 16 липня 2016 року перейшли у власність проміжної набувачки.

Земельну ділянку площею 1,4429 га проміжна набувачка поділила на дві земельні ділянки з цільовим призначенням для ведення особистого селянського господарства: площею 0,25 га та площею 1,1929 га.

8 квітня 2017 року проміжна набувачка продала земельні ділянки три земельних ділянки кінцевому набувачеві за договорами купівлі-продажу.

Київське державне підприємство геодезії, картографії, кадастрових та геоінформаційних систем «Київгеоінформатика» (далі – КДП «Київгеоінформатика») у листі від 16 серпня 2016 року вказало, що земельні ділянки розташовані за межами сіл Улянівки та Тарасівки, що підтверджують додані до листа схеми розташування земельних ділянок на території Переяслав-Хмельницького району Київської області відносно межі с. Улянівки та с. Тарасівки.

Сільська рада у листі від 28 вересня 2016 року повідомила, що проект формування меж сіл Улянівки та Тарасівки не розробляли, але відвела у власність спірні земельні ділянки як такі, що знаходяться у межах с. Улянівки.

Прокурор у позовній заяві стверджував, що відсутня містобудівна чи інша передбачена законом документація, яка би встановлювала межі сіл Улянівки чи Тарасівки. Тому сільська рада під час прийняття оскарженого рішення перевищила її повноваження щодо розпорядження землями, які розташовані за межами населеного пункту і перебували у державній власності. Суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, виснував, що ці доводи прокурора не ґрунтуються на вимогах закону та є припущеннями.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Велика Палата Верховного Суду погоджується з аргументами прокурора про те, що з огляду на встановлені судами обставини рішень, технічної документації, інших документів, які би закріплювали межі села, не було. Це стосується як тих документів, що були визначені у законодавстві, чинному на час ухвалення рішення сільської ради, так і тих, які могли бути передбачені для встановлення меж села у минулому.

До повноважень сільських, селищних, міських рад у галузі земельних відносин на території сіл, селищ, міст належить: розпорядження землями територіальних громад; передача земельних ділянок комунальної власності у власність громадян та юридичних осіб відповідно до цього Кодексу (пункти «а» та «б» частини першої статті 12 ЗК України).

Сільські, селищні, міські ради передають земельні ділянки у власність або у користування із земель комунальної власності відповідних територіальних громад для всіх потреб (частина перша статті 122 ЗК України).

За змістом наведених приписів сільська рада мала повноваження щодо розпорядження тими земельними ділянками, які належали до земель комунальної власності у межах відповідного населеного пункту (на території сільської ради).

Межа району, села, селища, міста, району у місті - це умовна замкнена лінія на поверхні землі, що відокремлює територію району, села, селища, міста, району у місті від інших територій. Межі району, села, селища, міста, району у місті встановлюються і змінюються за проєктами землеустрою щодо встановлення (зміни) меж адміністративно-територіальних одиниць. Проєкти землеустрою щодо зміни меж населених пунктів розробляються з урахуванням генеральних планів населених пунктів (частини перша та друга статті 173 ЗК України).

Межі адміністративно-територіальних одиниць посвідчуються державним актом України (частина перша статті 176 ЗК України).

Суди першої й апеляційної інстанцій не встановили, що межі села Улянівки посвідчені державним актом про межі цього села. Відділ у Переяслав-Хмельницькому районі Управління Держгеокадастру у Переяслав-Хмельницькому районі Київської області у листі від 8 лютого 2017 року, який дослідили суди, повідомив про відсутність у нього проєкту формування і встановлення меж сільської ради, а також те, що межі населених пунктів не внесені до Державного земельного кадастру.

Суди першої й апеляційної інстанцій як доказ того, що спірні земельні ділянки розташовані у с. Улянівці, використали лист КДП «Київгеоінформатика» від 7 квітня 2017 року, отриманий за зверненням первинної набувачки. Згідно з інформацією з цього листа, зокрема, передані у власність первинній набувачці земельні ділянки за даними НКС ДЗК мають адресу: с. Улянівка Переяслав-Хмельницького району Київської області; ці ділянки згідно з картографічними даними розташовані у старій частині с. Улянівки.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що документів, які би встановили межі с. Улянівки, суди не дослідили з огляду на їхню відсутність.

У постановах Верховного Суду України від 27 вересня 2017 року у справі № 391/1055/14-ц і Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 21 жовтня 2019 року у справі № 357/7270/17 є висновок про те, що межі населеного пункту вважаються встановленими, а органи місцевого самоврядування набувають права розпоряджатися земельними ділянками, які відповідно до розроблених проєктів щодо встановлення меж відповідної сільської, селищної, міської ради включаються до територій цих рад, після встановлення (винесення) меж території населеного пункту в натуру (на місцевість), закріплення меж території межовими знаками та внесення відомостей про земельну ділянку до державного земельного кадастру, якщо межі населеного пункту не були встановлені / змінені в іншому порядку передбаченому законодавством, яке діяло на час утворення населеного пункту, його розбудови та / або зміни меж.

Із цього приводу Велика Палата Верховного Суду зауважує, що для того, щоб захід втручання у право мирного володіння земельною ділянкою узгоджувався з гарантіями статті 1 Першого протоколу до Конвенції, мало встановити лише те, що виділення такої ділянки у приватну власність не відповідало певним вимогам закону. У кожному такому випадку слід також встановити, чи є легітимна мета відповідного втручання, яка впливає, зокрема, зі змісту абзацу другого вказаної статті, а також, чи є втручання у право мирного володіння земельною ділянкою за обставин конкретної справи пропорційним відповідній меті.

Прокурор просив визнати недійсним рішення сільської ради та витребувати спірні земельні ділянки у двох фізичних осіб-відповідачів. Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, виснував, що оскільки рішення сільської ради стало підставою для набуття у власність й оформлення за первинною набувачкою речових прав на земельні ділянки, то це рішення вичерпало свою дію фактом його виконання, а тому його не можна визнати недійсним. Велика Палата Верховного Суду погоджується з відмовою у задоволенні зазначеної вимоги, але не тому, що рішення сільської ради вичерпало його дію, а тому, що за наявності вимоги про витребування спірних земельних ділянок інші вимоги не є належними й ефективними.

Як неодноразово зазначала Велика Палата Верховного Суду, формування земельних ділянок їх володільцем, зокрема внаслідок поділу та об'єднання, з присвоєнням їм кадастрових номерів, зміною інших характеристик не впливає на можливість захисту права власності чи інших майнових прав у визначений цивільним законодавством спосіб, зокрема і шляхом витребування цих ділянок.

Отже, якщо спірними земельними ділянками, на думку прокурора, неправомірно заволоділи інші, ніж їхній власник, особи, то вимога про витребування цих ділянок відповідає належному способу захисту права власника. Належними відповідачами за таким позовом є особи, за якими зареєстроване право власності на відповідні ділянки, тобто первинна набувачка (на присадибну ділянку) і кінцевий набувач (на три земельні ділянки сільськогосподарського призначення), які можуть бути позбавлені володіння внаслідок задоволення зазначеної вимоги. Проміжна набувачка, яка поділила одну з двох придбаних у первинної набувачки земельних ділянок і відчужила три земельні ділянки кінцевому набувачеві, та сільська рада за вимогами про витребування спірних земельних ділянок є неналежними відповідачами.

З огляду на зазначене вимога про визнання недійсним рішення сільської ради не є належною у спорі про витребування земельних ділянок. Така вимога може бути ефективним способом захисту зокрема тоді, коли відповідне рішення є перешкодою для власника у реалізації його права власності. Обрання позивачем неналежного, зокрема неефективного, способу захисту прав є самостійною підставою для відмови у позові.

Загальний інтерес у збереженні земель сільськогосподарського призначення полягає у тому, що земля у сільськогосподарському виробництві

є незамінним засобом і вичерпним за якостями природним ресурсом, який складно відновити у разі знищення (для утворення на землі родючого шару (ґрунту) потрібні сотні років). З інтересом в охороні земель сільськогосподарського призначення у цій справі пов'язаний також інтерес у контролі за використанням присадибної ділянки.

З урахуванням наведеного мету втручання у право власності на спірні земельні ділянки з метою контролю за їхнім використанням і розпорядженням ними можна вважати легітимною.

У суді першої інстанції прокурор зосередився на аргументації законності втручання у право мирного володіння майном набувачів спірних земельних ділянок, а також на наявності легітимної мети такого втручання. Проте не аргументував те, чи буде воно пропорційним меті, яку він переслідує. Велика Палата Верховного Суду вважає, що за обставин цієї справи втручання у право первинної набувачки та кінцевого набувача на мирне володіння спірними земельними ділянками навіть за його відповідності критерію законності не буде пропорційним означеній вище легітимній меті.

Первинна набувачка у відзиві на касаційну скаргу зазначила, що 13 жовтня 2010 року вона придбала в ОСОБА_5 житловий будинок із усіма надвірними будівлями, що знаходяться в с. Улянівці, та використовувала земельні ділянки під цим будинком до 2012 року; до моменту купівлі зазначений будинок належав продавцеві; його він отримав у спадок від батьків у 1990 році.

Згідно з договором купівлі-продажу житлового будинку, який дослідили суди попередніх інстанцій, ОСОБА_5 у 2010 році продав, а первинна набувачка придбала побудований у 1946 році житловий будинок АДРЕСА_1. З огляду на вказане відсутні підстави вважати, що передання первинній набувачці у 2013 році безоплатно у власність земельних ділянок для ведення особистого селянського господарства та присадибної земельної ділянки, як і їхнє набуття цією відповідачкою, було проявом недобросовісної поведінки сільської ради чи первинної набувачки. За обставин цієї справи з огляду на встановлені судами обставини та досліджені ними докази вірогідним видається висновок про те, що сільська рада покладалася на розташування спірних земельних ділянок у старій частині с. Улянівки. ГУ Держгеокадастру у Київській області повинно було знати про те, що у Державному земельному кадастрі місцезнаходженням спірних земельних ділянок вказане саме це село, починаючи з часу їх реєстрації у державному реєстрі земель у 2013 році.

Задоволення позову про витребування у первинної набувачки її присадибної земельної ділянки біля будинку 1946 року забудови, придбаного у 2010 році, не відповідатиме принципам справедливості та розумності (оскільки відсутні підстави для задоволення цієї вимоги, немає необхідності у вирішенні питання про застосування до неї позовної давності, про вплив якої первинна набувачка заявила у суді першої інстанції). Так само не відповідатиме принципам справедливості та розумності витребування трьох земельних ділянок, призначених для ведення особистого селянського господарства,

з володіння кінцевого набувача. Останній їх придбав у 2017 році в проміжній набувачки, яка їх придбала у 2016 році у первинній набувачки. Згідно з матеріалами справи та встановленими судами обставинами немає ознак того, що ці відповідачі, відчужуючи земельні ділянки, призначені для ведення особистого селянського господарства, з подальшим їх поділом проміжною набувачкою на декілька інших діяли недобросовісно. Крім того, станом на час розгляду справи територія сільської ради, включно зі спірними земельними ділянками, ввійшла до складу Ташанської об'єднаної територіальної громади. Враховуючи все наведене, витребування цих ділянок у первинній набувачки та кінцевого набувача не буде пропорційним легітимній меті, яку переслідував прокурор.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 04 липня 2023 року у справі № 373/626/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112406156#>.

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду

2.1. Господарська юрисдикція

ВП ВС відступила від правового висновку КГС ВС щодо відсутності в органів місцевого самоврядування повноважень здійснювати захист законних інтересів держави у правовідносинах, пов'язаних із закупівлею комунальними закладами товарів за бюджетні кошти, визначивши, що оскільки засновником комунального закладу та власником його майна є територіальна громада в особі органу місцевого самоврядування, що фінансує і контролює діяльність такого комунального закладу, а також зобов'язана контролювати виконання обласного бюджету, зокрема законність та ефективність використання зазначеним закладом коштів цього бюджету за договорами про закупівлю товарів, то вказаний орган місцевого самоврядування є особою, уповноваженою на вжиття заходів представницького характеру щодо захисту інтересів територіальної громади, інтереси якої є складником інтересів держави, пов'язаних із законним та ефективним витрачанням коштів обласного бюджету, а тому є належним позивачем у спорах щодо оскарження договорів, укладених такими комунальними закладами. Зазначене поширює свою дію і на випадки, коли в інтересах позивача діє прокурор, який у відповідному спорі представляє не комунальний заклад, а орган місцевого самоврядування

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу заступника керівника Черкаської обласної прокуратури (далі – Скаржник) на ухвалу Господарського суду Донецької області від 20 січня 2022 року та постанову Східного апеляційного господарського суду від 01 вересня 2022 року у справі за позовом заступника керівника Смілянської окружної прокуратури Черкаської

області (далі – Прокурор) в інтересах держави в особі Черкаської обласної ради (далі – Рада) та Комунального закладу «Канівська санаторна школа Черкаської обласної ради» (далі – Школа) до ТОВ «АС» про стягнення 365 870,72 грн, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У жовтні 2021 року Прокурор звернувся до суду з позовом в інтересах держави в особі Ради та Школи до ТОВ «АС» про стягнення на користь Школи 365 870,72 грн.

Позов мотивовано тим, що Школа та ТОВ «АС» порушили вимоги Закону України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII «Про публічні закупівлі» (далі – Закон № 922-VIII) та умови укладеного між ними договору постачання природного газу, оскільки без належних підстав уклали додаткові угоди, якими внесли зміни до істотних умов Договору, а саме збільшили ціну за одиницю товару та зменшили загальні обсяги поставки газу.

На обґрунтування необхідності здійснення представництва інтересів держави у цій справі Прокурор зазначив, що вищевказані протизаконні дії порушують права та інтереси держави, оскільки виконання зобов'язань за нікчемними додатковими угодами, укладеними з порушенням законодавства у сфері публічних закупівель, призвело до нераціонального та неефективного використання коштів обласного бюджету. При цьому правовідносини, пов'язані з використанням коштів місцевого бюджету, становлять суспільний інтерес, а витрачання цих коштів за нікчемними угодами такому інтересу не відповідає.

Підставою представництва інтересів держави в особі Ради та Школи Прокурор указав наявність у них владних повноважень у спірних правовідносинах, оскільки Рада відповідає за реалізацію державної політики у сфері освіти, є засновником Школи та власником закріпленого за нею комунального майна, а Школа є розпорядником коштів обласного бюджету та стороною Договору.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Велика Палата Верховного Суду підтверджує свої висновки, викладені у пункті 9 постанови від 06 липня 2021 року у справі № 911/2169/20, про те, що заборона на здійснення прокурором представництва в суді інтересів держави в особі державних компаній, передбачена абзацом третім частини третьої статті 23 Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру» (далі – Закон № 1697-VII), має застосовуватись з урахуванням положень абзацу першого частини третьої цієї статті, який передбачає, що суб'єкт, в особі якого прокурор може звертатись із позовом в інтересах держави, має бути суб'єктом владних повноважень незалежно від наявності статусу юридичної особи. Разом з цим слід враховувати, що у контексті засадничого положення частини другої статті 19 Конституції України відсутність у Законі № 1697-VII інших окремо визначених заборон на здійснення представництва прокурором, окрім спеціальної заборони на представництво державних компаній, не слід розуміти як таку, що розширює встановлені

в абзаці першому частини третьої статті 23 Закону № 1697-VII межі для здійснення представництва прокурором законних інтересів держави.

Підстав для відступу чи уточнення цих висновків Велика Палата Верховного Суду не вбачає.

Позов у цій справі Прокурор подав в інтересах держави в особі Ради та Школи з посиланням на їх бездіяльність щодо захисту інтересів держави, які полягають у забезпеченні реалізації принципів регулювання бюджетних відносин під час здійснення публічних закупівель.

Обґрунтовуючи підстави представництва інтересів держави в особі Школи, Прокурор у позовній заяві стверджував, що у спірних правовідносинах вона наділена владними повноваженнями, оскільки є розпорядником коштів обласного бюджету та стороною Договору.

Суди встановили, що за статутом Школа є юридичною особою, неприбутковим закладом, має самостійний баланс, відокремлене майно, розрахунковий рахунок та веде самостійний бухгалтерський облік. Безпосереднє управління Школою здійснює директор, який в установленому порядку користується майном і розпоряджається коштами цього закладу, планує і організовує господарську діяльність та здійснює контроль за її виконанням, укладає угоди з юридичними та фізичними особами. Школа має повну фінансову самостійність і працює за власним штатним розкладом і кошторисом видатків, затверджених Управлінням.

Щодо повноважень Школи як розпорядника бюджетних коштів Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на таке.

Розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня – розпорядник, який у своїй діяльності підпорядкований відповідному головному розпоряднику та (або) діяльність якого координується через нього (абзац третій пункту 7 Порядку складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року № 228 (далі – Порядок).

Поняття та функції розпорядників бюджетних коштів визначені підпунктом 47 статті 2 БК України, згідно з яким розпорядник бюджетних коштів - бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат бюджету.

Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що Школа у спірних правовідносинах, які виникли щодо закупівлі природного газу за Договором, діє як розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня (отримувач бюджетних коштів) та є замовником зазначеного товару в обсязі та в межах видатків, що визначені розпорядниками бюджетних коштів вищого рівня.

Водночас слід зазначити, що ТОВ «АС» є суб'єктом господарювання, а метою його діяльності як учасника господарських відносин є досягнення економічних та соціальних результатів і одержання прибутку відповідно до частини другої статті 3 ГК України.

Отже, у відносинах щодо розрахунків з постачальником природного газу за договором комунальний заклад, який є розпорядником бюджетних коштів, виступає не як суб'єкт владних повноважень, а як сторона у зобов'язальних правовідносинах.

Беручи до уваги викладене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про відсутність підстав для представництва Прокурором інтересів держави в особі Школи та вважає правильними висновки судів попередніх інстанцій про необхідність залишення позову, поданого Прокурором в інтересах держави в особі Школи, без розгляду відповідно до положень пункту 2 частини першої статті 226 ГПК України.

Стосовно позову, поданого Прокурором в інтересах держави в особі Ради, Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на таке.

Звертаючись із позовом у цій справі, Прокурор зазначав, зокрема, що сторони Договору всупереч інтересам держави, без будь-яких належних підстав та з порушенням вимог Закону № 922-VIII уклали нікчемні додаткові угоди, якими суттєво збільшили ціну за одиницю товару, що призвело до нераціонального та неефективного використання 365 870,72 грн з обласного бюджету, що не відповідає меті цього Закону та гарантованим державою принципам, за якими мають здійснюватися публічні закупівлі за бюджетні кошти. При цьому правовідносини, пов'язані з використанням коштів місцевого бюджету, становлять суспільний інтерес, а витрачання цих коштів за нікчемними угодами такому інтересу не відповідає і порушує права та інтереси територіальної громади в особі Ради, яка не вживала заходів для повернення зазначених коштів, хоча була обізнана про стверджувані порушення.

Суди попередніх інстанцій встановили, що Рада є засновником Школи, управляє закріпленим за нею майном, затверджує обласний бюджет, з якого фінансується цей комунальний заклад, і наділена повноваженнями контролю за виконанням бюджету. Школа підпорядкована Раді (засновнику), а органом управління цим закладом відповідно до делегованих повноважень є Управління.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з тим, що використання коштів місцевого бюджету становить суспільний інтерес та стосується прав та інтересів великого кола осіб – мешканців Черкаської області. Завданням органу місцевого самоврядування є забезпечення раціонального використання майна та інших ресурсів, що перебувають у комунальній власності. Неефективне витрачання коштів місцевого бюджету, зокрема шляхом укладення підконтрольним органу місцевого самоврядування комунальним закладом незаконних правочинів, може порушувати економічні інтереси територіальної громади Черкаської області.

Отже, оскільки засновником Школи та власником її майна є територіальна громада Черкаської області в особі Ради, яка фінансує і контролює діяльність цього комунального закладу, а також зобов'язана контролювати виконання обласного бюджету, зокрема законність та ефективність використання Школою коштів цього бюджету за договорами про закупівлю товарів, Велика Палата

Верховного Суду дійшла висновку про те, що Рада є особою, уповноваженою на вжиття заходів представницького характеру щодо захисту інтересів територіальної громади, інтереси якої є складовою інтересів держави, пов'язаних із законним та ефективним витрачанням коштів обласного бюджету, а тому є належним позивачем у цій справі.

Цими висновками Велика Палата Верховного Суду відступає від протилежних висновків КГС ВС, викладених у постановах від 14 липня 2022 року у справі № 909/1285/21 (підпункт 1.2. пункту 5.27) та від 01 лютого 2023 року у справі № 924/996/21, у яких КГС ВС відхилив доводи прокурора щодо наявності в органів місцевого самоврядування повноважень здійснювати захист законних інтересів держави у правовідносинах, пов'язаних із закупівлею комунальними закладами товарів за бюджетні кошти, з посиланням на те, що наявність корпоративних відносин між органом місцевого самоврядування та комунальним підприємством виключає наявність владних повноважень між ними або між органом місцевого самоврядування як засновником комунального підприємства та третіми особами, які здійснюють господарське правопорушення, на яке повинне реагувати комунальне підприємство як суб'єкт господарських відносин, а також з посиланням на те, що відповідні органи місцевого самоврядування не були сторонами договорів про закупівлю.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду вважає необґрунтованими висновки судів попередніх інстанцій про те, що в Прокурора відсутні законні підстави на звернення із цим позовом до суду в інтересах держави в особі Ради, оскільки вони зроблені без належного дослідження обставин дотримання ним порядку, передбаченого статтею 23 Закону № 1697-VII, а також без встановлення наявності або відсутності бездіяльності цього органу після отримання такого звернення, що може слугувати достатнім аргументом для підтвердження судом підстав для представництва Прокурором інтересів держави в особі Ради.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 21 червня 2023 року у справі № 905/1907/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111742765#>.

Повідомлення (з додатками), відправлені електронною поштою чи через застосунки-месенджери, є електронним доказом, який розглядає та оцінює суд відповідно до статті 86 ГПК України за своїм внутрішнім переконанням у сукупності з іншими наявними в матеріалах справи доказами.

Суд може розглядати електронне листування між особами в месенджері (як і будь-яке інше листування) як доказ у справі лише в тому випадку, якщо воно дає можливість суду встановити авторів цього листування та його зміст. Відповідні висновки щодо належності та допустимості таких доказів, а також обсягу обставин, які можливо встановити за їх допомогою, суд робить

у кожному конкретному випадку із врахуванням усіх обставин справи за своїм внутрішнім переконанням

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ТОВ «Профіль-Інвест» на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 25 жовтня 2022 року у справі за позовом ТОВ «Кот Групп» до ТОВ «Профіль-Інвест» про стягнення 388 323,00 грн, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Сторони цього судового спору стверджують про те, що між ними у спрощений спосіб було укладено договір поставки відповідачем позивачу будівельного профілю, що підтверджується первинними документами (виставленими рахунками та платіжними дорученнями на їх оплату), відповідно до якого відповідач зобов'язався передати у власність позивача товар, а позивач – прийняти та оплатити його.

30 квітня 2021 року ТОВ «Профіль-Інвест» надіслало на адресу директора ТОВ «Кот Групп» лист, в якому зазначило, що 14 та 26 січня і 22 березня 2021 року відповідачем було поставлено на адресу позивача замовлений та оплачений останнім будівельний профіль на загальну суму 388 323,00 грн і під час відвантаження надано на підпис видаткові й товарно-транспортні накладні, які відповідач до цього часу назад не отримав. ТОВ «Профіль-Інвест» направило вказані документи повторно та просило ТОВ «Кот Групп» повернути їх із підписом.

Листом від 07 травня 2021 року позивач повідомив відповідача про те, що на підставі виставлених ТОВ «Профіль-Інвест» рахунків ним був оплачений товар на суму 388 323,00 грн та просив здійснити відвантаження оплаченого товару або повернути сплачені кошти.

24 травня 2021 року відповідач направив на адресу позивача лист, у якому посилався на те, що свідками здійсненої поставки є багато людей, які можуть підтвердити відповідні обставини, та повторно просив позивача підписати надіслані на його адресу товарно-транспортні та видаткові накладні.

На підтвердження своєї правової позиції щодо здійснення поставки оплаченого позивачем товару у погодженій сторонами кількості, якості та у вказані вище строки відповідач надав суду, зокрема, роздруківку листування між директором ТОВ «Кот Групп» та ОСОБА_2 у мобільному додатку WhatsApp.

Задовольняючи позов, апеляційний суд зазначив, що відповідач доказів, які б підтверджували належну поставку товару або повернення попередньої оплати за непоставлений товар в сумі 388 323,00 грн, не надав та доводів позивача не спростував.

Надані відповідачем на підтвердження поставки будівельного профілю та проведення етапів будівельних робіт на об'єктах будівництва ТОВ «Кот Групп» роздруківки з листування з додатку «WhatsApp» з посиланням на те,

що це листування відбулось між ОСОБА_2 та директором ТОВ «Кот Групп», не можуть бути використані у цій справі як доказ належного виконання відповідачем своїх зобов'язань з поставки сплаченого позивачем товару.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Процесуальний закон чітко регламентує можливість та порядок використання інформації в електронній формі (у тому числі текстових документів, фотографій тощо, які зберігаються на мобільних телефонах або на серверах, в мережі Інтернет) як доказу у судовій справі. Паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом, однак є однією з форм, у якій учасник справи має право подати електронний доказ (частина третя статті 96 ГПК України), який, у свою чергу, є засобом встановлення даних, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи (пункт 1 частини другої статті 73 ГПК України).

Отже, подання електронного доказу в паперовій копії саме по собі не робить такий доказ недопустимим. Суд може не взяти до уваги копію (паперову копію) електронного доказу, у випадку якщо оригінал електронного доказу не поданий, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу. Наведений висновок є усталеним у судовій практиці (наприклад, його наведено у постановах Верховного Суду від 29 січня 2021 року у справі № 922/51/20, від 15 липня 2022 року у справі № 914/1003/21), і Велика Палата Верховного Суду не вбачає підстав для того, щоб його змінювати.

Поняття електронного доказу є ширшим за поняття електронного документа. Електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа, в тому числі електронний підпис. Натомість електронний доказ - це будь-яка інформація в цифровій формі, що має значення для справи. Повідомлення (з додатками), відправлені електронною поштою чи через застосунки-месенджери, є електронним доказом, який розглядається та оцінюється судом відповідно до статті 86 ГПК України за своїм внутрішнім переконанням у сукупності з іншими наявними у матеріалах справи доказами.

При цьому слід враховувати, що суд може розглядати електронне листування між особами у месенджері (як і будь-яке інше листування) як доказ у справі лише в тому випадку, якщо воно дає можливість суду встановити авторів цього листування та його зміст. Відповідні висновки щодо належності та допустимості таких доказів, а також обсяг обставин, які можливо встановити за їх допомогою, суд робить у кожному конкретному випадку із врахуванням всіх обставин справи за своїм внутрішнім переконанням, і така позиція суду в окремо взятій справі не може розцінюватися як загальний висновок про застосування норм права, наведених у статті 96 ГПК України, у подібних правовідносинах.

Зокрема, у цій справі відповідач надав суду роздруківки листування між директором ТОВ «Кот Групп» Редіним К. К. і ОСОБА_2. При цьому свідок ОСОБА_2 під час розгляду справи підтвердив, що здійснював вказане листування, а Редін К. К. у судовому засіданні від 30 червня 2022 року на запитання суду, чи підтверджує він обставини щодо здійснення переписки у месенджері «WhatsApp» з ОСОБА_2, зазначив, що він не вважає переписку в месенджері доказом, з ОСОБА_2 він спілкувався не як з юридичною особою, а самої переписки у нього не збереглося.

Отже, директор позивача Редін К. К. не заперечував обставин того, що він вів переписку з ОСОБА_2 подібного змісту, як зазначено у наданих суду роздруківках, не ставив під сумнів відповідність поданої відповідачем копії (паперової копії) оригіналу, а тому суди мали правові підстави для того, щоб оцінювати цей доказ нарівні з іншими доказами у справі.

Обставини укладення вказаного договору купівлі-продажу будівельного профілю між позивачем та відповідачем та передоплати ТОВ «Кот Групп» замовленого товару сторонами у справі не заперечуються.

Позивач у справі стверджує про те, що відповідач не передав йому оплачений товар – будівельний профіль. На цій підставі ТОВ «Кот Групп» заявило до суду позов про стягнення 388 323,00 грн передоплати за договором поставки.

Разом із тим місцевий господарський суд оцінив подані сторонами докази та встановив, що ТОВ «Профіль-Інвест» виконувало свої зобов'язання щодо поставки оплаченого позивачем товару. На виконання організаційних робіт з будівництва за дорученням директора ТОВ «Кот Групп» ОСОБА_2 замовляв у відповідача будівельний профіль, надсилав позивачу рахунки на оплату вказаного товару, які останнім без зауважень були сплачені, та отримував доставлений перевізником ОСОБА_1 товар разом із супроводжуючими документами з подальшою передачею їх директору ТОВ «Кот Групп» на підпис.

Зі свого боку, позивач в особі директора Редіна К. К., не заперечуючи проти того, що на початку 2021 року ОСОБА_2 на замовлення директора позивача виконувалися роботи на конкретних об'єктах з використанням будівельного профілю, не доводив суду обставин щодо придбання цього профілю у інших осіб та його оплати цим особам в інший спосіб, ніж наявними в матеріалах справи платіжними дорученнями на користь відповідача.

Відсутність у сторін цього судового спору належним чином оформлених первинних документів, які би підтверджували факт поставки будівельного профілю відповідачем позивачу, не усуває обов'язок позивача заперечувати проти доводів відповідача про здійснення спірної поставки шляхом надання всіх наявних у нього доказів на спростування кожного заявленого відповідачем аргументу (зокрема, надання доказів на спростування аргументів відповідача про те, що будівельний профіль був використаний ОСОБА_2 під час реконструкції на замовлення директора позивача Редіна К. К. у квартирах за адресами: АДРЕСА_2, приміщення 2006 в ЖК «Морська симфонія» та АДРЕСА_1, що цей

профіль був поставлений саме відповідачем, а не іншою особою, або що цей профіль був оплачений саме платежами від імені ТОВ «Кот Групп», здійсненими 05, 12 січня та 19 лютого 2021 року, а не в інший спосіб). Цього позивачем у справі зроблено не було.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 21 червня 2023 року у справі № 916/3027/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112088045>.

ВП ВС відступила від правового висновку КГС ВС щодо обов'язку МТСБУ сплачувати за страховика, що допустив прострочення виплати суми страхового відшкодування, передбачені законом суми 3 % річних, інфляційних втрат та пені, нарахованих за прострочення ліквідованим страховиком виплати суми страхового відшкодування, визначивши, що МТСБУ здійснює відшкодування шкоди за договорами страхування цивільно-правової відповідальності, для виплати за якими у страховика, що ліквідується за рішенням уповноважених законом органів, недостатньо майна, отже лише гарантує отримання відшкодування постраждалою особою (потерпілим) та не може відповідати за прострочення виконання зобов'язань з виплати страховиком страхового відшкодування за договорами страхування. Натомість у разі прострочення виконання МТСБУ грошового зобов'язання зі здійснення регламентної виплати в нього виникає передбачений частиною другою статті 625 ЦК України обов'язок сплатити кредиту разом із сумою основного боргу суму інфляційних втрат та 3 % річних від простроченої суми.

За прострочення виплати страхового відшкодування з вини страховика відповідно до пункту 36.5 статті 36 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» саме він має сплатити пеню, передбачену наведеним положенням, особі, яка має право на таке відшкодування. Натомість за прострочення здійснення регламентної виплати з вини МТСБУ пеня нараховується за час такого прострочення, і в такому разі Бюро має обов'язок сплатити її

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Моторного (транспортного) страхового бюро України на рішення Господарського суду міста Києва від 17 січня 2022 року та постанову Північного апеляційного господарського суду від 06 вересня 2022 року у справі за позовом ТВО «Маркс.Капітал» до Моторного (транспортного) страхового бюро України про стягнення 8 054,87 грн, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1, керуючи автомобілем «Шкода» здійснив зіткнення з автомобілем «Сітроен», власником якого є ОСОБА_2.

Вина ОСОБА_1, який порушив пункти 10.1, 10.3 Правил дорожнього руху України, підтверджується постановою суду.

Цивільно-правова відповідальність власника автомобіля «Шкода» на момент дорожньо-транспортної пригоди була застрахована на підставі Договору страхування з СК «Україна».

22 вересня 2015 року між ОСОБА_2 та ФОП Шияном Д. С. укладено договір відступлення права вимоги (цесія) виплати страхового відшкодування.

30 вересня 2015 року між ФОП Шияном Д. С. (клієнт) та Позивачем (фактор) укладено договір про надання фінансових послуг факторингу, відповідно до пункту 1.1 якого в порядку та на умовах, визначених цим договором, клієнт передає фактору, а фактор приймає і зобов'язується оплатити клієнтові всі права вимоги за грошовими зобов'язаннями, що виникли у клієнта з договорів відступлення права вимоги (цесії) виплати страхового відшкодування відповідно до додатка № 1 до цього договору.

Позивач є кредитором у зобов'язанні за Договором страхування, яке виникло в результаті дорожньо-транспортної пригоди.

СК «Україна» не здійснила виплату грошового зобов'язання за Договором страхування.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 02 березня 2018 року відкрито провадження у справі про банкрутство СК «Україна», визнано розмір вимог ініціюючих кредиторів – позивача та СК «Арсенал Страхування» на суму 1 232 899,85 грн.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 17 липня 2019 року затверджено звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс, ліквідовано банкрута – СК «Україна» та закрито провадження у справі.

Станом на час звернення Позивача із цим позовом до суду його визнано кредитором СК «Україна» з грошовими вимогами, в тому числі за Договором страхування, у розмірі 17 237,17 грн, з яких: 9 179,30 грн завданий збиток, 773,32 грн – 3 % річних, 4 989,72 грн – інфляційні втрати, 2 294,83 грн – пеня.

19 серпня 2019 року у зв'язку з ліквідацією СК «Україна» Позивач звернувся до МТСБУ із заявою стосовно здійснення виплати відшкодування.

За виписками з рахунку Позивача, долученими до позову, Відповідач на виконання зобов'язання за Договором здійснив виплату страхового відшкодування в розмірі 9 179,30 грн, однак невикладеними лишилися суми 3 % річних, інфляційних втрат та пені, нараховані у зв'язку з простроченням страховиком виконання зобов'язань за Договором страхування.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Згідно з положеннями пункту 41.1 статті 41 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (далі – Закон № 1961-IV) МТСБУ за рахунок коштів фонду захисту потерпілих відшкодовує шкоду на умовах, визначених цим Законом, зокрема, у разі недостатності коштів та майна страховика – учасника МТСБУ, що визнаний банкрутом та/або ліквідований, для виконання його зобов'язань за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності.

При цьому пунктом 41.3 статті 41 цього Закону передбачено, що МТСБУ не відшкодовує шкоду потерпілим, якщо вони можуть задовольнити вимоги на підставі договорів інших видів страхування. У таких випадках МТСБУ відшкодовує частину шкоди, яка не компенсована за договорами інших видів страхування.

Пунктом 22.2 Закону № 1961-IV передбачено, що відповідно до цього Закону потерпілим – юридичним особам страховик, а у випадках, передбачених цим Законом, - МТСБУ відшкодовує виключно шкоду, заподіяну майну.

Так, МТСБУ відшкодовує шкоду у випадках, чітко передбачених положеннями Закону № 1961-IV, одним з яких є встановлення недостатності майна страховика, якого визнано банкрутом та ліквідовано, для виконання зобов'язань за договорами страхування відповідальності, що здійснюється за рахунок фонду захисту потерпілих.

Цей випадок не є тотожним правонаступництву, що є підставою заміни сторони у зобов'язанні та внаслідок якого до правонаступника переходять права та обов'язки правопередника у зобов'язанні у тому обсязі та на умовах, що існували на момент переходу цих прав, якщо інше не встановлено у договорі або законі (стаття 512 ЦК України). Така процедура для страховика визначена пунктом 20.1 статті 20 Закону № 1961-IV.

Наведене дає підстави для висновку про те, що МТСБУ не є правонаступником страховика, який ліквідується і щодо якого встановлено недостатність майна для виконання зобов'язань за договорами, у розумінні статті 512 ЦК України, а натомість гарантує отримання потерпілою особою належного їй відшкодування попри ліквідацію зобов'язаного у цих правовідносинах страховика і встановлену недостатність його майна для виконання цих його зобов'язань.

При цьому після такої сплати за наявності обставин, передбачених пунктом 38.2 статті 38 Закону № 1961-IV, у МТСБУ може виникнути право регресної вимоги до осіб, визначених зазначеним положенням.

Отже, МТСБУ вступає у правовідносини щодо відшкодування шкоди замість страховика, якого визнано банкрутом і ліквідовано із встановленням недостатності його майна для виконання зобов'язань за укладеними ним договорами страхування, лише із встановленням цих обставин та звернення до Бюро потерпілої особи за таким відшкодуванням. Тобто Бюро у межах цих правовідносин гарантує отримання лише відшкодування шкоди потерпілою від дорожньо-транспортної пригоди особою.

Суди встановили, що МТСБУ виплатило Позивачу суму відшкодування шкоди і в цій частині спір між сторонами відсутній. У цій справі до МТСБУ заявлені вимоги про сплату 773,32 грн 3 % річних, 4 989,72 грн інфляційних втрат та 2 294,83 грн пені, нарахованих на суму страхового відшкодування, зобов'язання з виплати якого не виконав ліквідований страховик – СК «Україна», щодо якого встановлено недостатність майна для виконання

зобов'язань за договорами страхування, у тому числі за Договором страхування, право вимоги за яким набув Позивач.

МТСБУ не є правонаступником ліквідованого страховика, тобто не набуває усіх прав та обов'язків останнього як сторони у зобов'язанні, а фактично вступає у спірні правовідносини лише у разі та після встановлення факту недостатності майна страховика, що ліквідується, для погашення зобов'язань за договором страхування відповідно до рішення уповноважених законом органів, для погашення вимог кредиторів, тобто не є таким, що приймає на себе всі зобов'язання такого страховика, у тому числі і ті, які є наслідком неналежного виконання або невиконання цим страховиком власних зобов'язань за договорами страхування.

Положення Закону № 1961-IV не містять правових підстав покладення на МТСБУ такого ж обсягу зобов'язань за договорами страхування, який мав страховик, що ліквідований, та який набуває правонаступник у разі здійснення правонаступництва відповідно до пункту 20.1 статті 20 Закону № 1961-IV, а отже, і правових підстав відповідальності МТСБУ за неналежно виконаними / невиконаними цим страховиком зобов'язаннями у вигляді нарахунків, передбачених статтею 625 ЦК України.

МТСБУ лише здійснює відшкодування шкоди за зобов'язаннями страховика із відшкодування шкоди за договорами страхування відповідальності, для виплати за якими у страховика, що ліквідується за рішенням уповноважених законом органів, недостатньо коштів / майна, отже, лише гарантує отримання відшкодування постраждалою особою (потерпілим) та не несе відповідальності за прострочення виконання страховиком, а не МТСБУ, грошового зобов'язання з виплати відшкодування.

Натомість, у разі прострочення виконання МТСБУ грошового зобов'язання зі здійснення регламентної виплати у нього виникає передбачений частиною другою статті 625 ЦК України обов'язок сплатити кредитору разом із сумою основного боргу суму інфляційних втрат та три проценти річних від простроченої суми.

Відповідно до пункту 36.5 статті 36 Закону № 1961-IV за кожен день прострочення виплати страхового відшкодування (регламентної виплати) з вини страховика (МТСБУ) особі, яка має право на отримання такого відшкодування, сплачується пеня з розрахунку подвійної облікової ставки Національного банку України, яка діє протягом періоду, за який нараховується пеня.

Виходячи зі змісту наведеної норми, за прострочення виплати страхового відшкодування з вини страховика саме він має сплатити пеню, передбачену наведеним положенням, особі, яка має право на таке відшкодування, натомість за прострочення здійснення регламентної виплати з вини МТСБУ пеня нараховується за час такого прострочення і у такому разі Бюро має обов'язок сплатити її.

Водночас установлені у справі обставини не дають підстав для висновку про те, що МТСБУ з моменту набуття ним обов'язку із здійснення регламентної

виплати допустило прострочення виконання цього зобов'язання. Позивач стверджує саме про те, що підставою нарахування пені є невиконання ліквідованим страховиком зобов'язання з виплати страхового відшкодування у встановлений строк до моменту порушення провадження у справі про банкрутство.

За наведених мотивів відсутні підстави для покладення на МТСБУ обов'язку із відшкодування пені, нарахованої у зв'язку із невиконанням зобов'язання за договором страхування ліквідованим страховиком, а висновки судів першої та апеляційної інстанцій в цій частині не є такими, що ґрунтуються на правильному застосуванні положень Закону № 1961-IV.

Враховуючи наведене, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновку Верховного Суду, викладеного у постанові від 07 вересня 2021 року у справі № 910/14293/19, згідно з яким за змістом положень пункту 20.3 статті 20, підпункту «ґ» пункту 41.1 статті 41 Закону № 1961-IV, що регулюють правила переходу від ліквідованого страховика до МТСБУ обов'язків за договором страхування, МТСБУ виконує обов'язки цього страховика відповідно до умов договору страхування в повному обсязі, а МТСБУ не звільняється від обов'язку сплачувати за страховика, що допустив прострочення виплати суми страхового відшкодування, передбачені законом (частина друга статті 625 ЦК України та пункт 36.5 статті 36 Закону № 1961-IV) суми 3 % річних, інфляційних втрат та пені, нарахованих за прострочення ліквідованим страховиком виплати суми страхового відшкодування, оскільки ці нарахування в силу закону (частина друга статті 625 ЦК України та пункт 36.5 статті 36 Закону № 1961-IV) є невід'ємною / складовою частиною боргу зі сплати страхового відшкодування за договором страхування.

З огляду на викладене оскаржені рішення та постанови судів першої та апеляційної інстанцій підлягають скасуванню із прийняттям у справі нового рішення про відмову ТОВ «Маркс.Капітал» у задоволенні позову про стягнення з МТСБУ сум 3 % річних, інфляційних та пені в повному обсязі.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 19 липня 2023 року у справі № 910/16820/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112370217>.

Якщо процедура банкрутства триває після закінчення коштів, авансованих заявником відповідно до абзацу шостого частини другої статті 30 КУзПБ або таке авансування не здійснювалося через інше правове регулювання на час ініціювання процедури банкрутства, фонду для авансування грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого кредиторами не створено, а коштів, одержаних у результаті господарської діяльності боржника або від продажу його майна, яке не перебуває в заставі, недостатньо для оплати послуг арбітражного керуючого та його витрат, подаючи на затвердження звіт про нарахування та виплату грошової винагороди, здійснення та відшкодування витрат арбітражного керуючого за підсумками ліквідаційної процедури,

ліквідатор не може бути позбавлений права звернутися до суду із заявою про стягнення з кредиторів банкрута коштів на оплату його грошової винагороди за період виконання повноважень та відшкодування його витрат у справі.

Якщо є судові рішення, які набрали законної сили, щодо зобов'язання до вчинення ліквідатором банку певних дій з погашення вимог, які виникли як поточні в ліквідаційній процедурі до неплатоспроможного банку, і такий ліквідатор відмовляється в добровільному порядку виконати такі рішення, стягувач не може бути позбавлений конституційного права на виконання судового рішення. Повернення державним виконавцем без прийняття до виконання виконавчого документа стягувачу на підставі пункту 4 частини четвертої статті 4 Закону України «Про виконавче провадження» буде незаконним

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу АТ «Родовід банк» на постанову Північного апеляційного господарського суду від 14 червня 2022 року та ухвалу Господарського суду Київської області від 20 грудня 2021 року у справі за скаргою арбітражного керуючого Демчана О.І. на рішення та дії державного виконавця у справі про банкрутство ТОВ «Неаполь-Сервіс», і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Господарський суд Київської області розглядав справу про банкрутство за заявою ДПІ у місті Сімферополі ГУ Міністерства доходів в АРК до ТОВ «Неаполь-Сервіс».

Нерухоме майно боржника було реалізовано на аукціоні, проведеному 30 вересня 2013 року Товарною біржею «Таврійська універсальна біржа», за результатами якого ТОВ «Неаполь-Сервіс» перерахував АТ «Родовід банк» грошові кошти в розмірі 161 970,07 грн.

У подальшому результати аукціону визнано недійсними ухвалою суду від 27 квітня 2015 року. Свідоцтво про продаж майна з публічних торгів та договір купівлі-продажу майна за наслідком його продажу з аукціону недійсними не визнавалися. АТ «Родовід банк» за наслідком проведених торгів отримало 161 970,07 грн, яких до ліквідаційної маси боржника не повернуло, незважаючи на звернення ліквідатора боржника 16 січня 2020 року.

Ухвалою суду від 09 листопада 2020 року, залишеною без змін судами апеляційної та касаційної інстанцій, провадження у справі про банкрутство закрито.

Водночас Ухвалою Господарського суду Київської області від 09 листопада 2020 року, залишеною без змін апеляційним та касаційним судами, затверджено звіт про нарахування та виплату грошової винагороди арбітражному керуючому Демчану О. І. у розмірі 68 478,79 грн та відшкодування витрат, пов'язаних з провадженням у справі про банкрутство в розмірі 510,20 грн за виконання повноважень ліквідатора ТОВ «Неаполь-Сервіс», а також зобов'язано уповноважену особу ФГВФО на ліквідацію АТ «Родовід банк» Караченцева А.Ю.

перерахувати арбітражному керуючому Демчану О. І. частину основної грошової винагороди в сумі 30 147,68 грн.

03 грудня 2020 року Господарський суд Київської області на виконання вказаного вище судового рішення у відповідній частині видав наказ. Арбітражний керуючий звернувся до відділу ДВС із заявою про примусове виконання рішення суду.

25 листопада 2021 року він отримав відповідь, якою державний виконавець повернув виконавчий документ стягувачу без прийняття до виконання на підставі пункту 4 частини четвертої статті 4 Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» (далі – Закон № 1404-VIII), обґрунтувавши свої дії тим, що відповідно до рішення Правління НБУ від 19 грудня 2017 року відкликано ліцензію санаційного банку та ліквідовано АТ «Родовід банк».

Не погодившись із такими діями, арбітражний керуючий Демчан О. І. подав до суду скаргу на рішення та протиправні дії державного виконавця.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Як убачається із приписів статей 12, 30 КУзПБ, надання послуг арбітражного керуючого відбувається виключно на платній основі. Законодавством не передбачено випадків здійснення арбітражним керуючим своїх повноважень безоплатно.

Отже, якщо процедура банкрутства триває після закінчення коштів, авансованих заявником відповідно до абзацу шостого частини другої статті 30 КУзПБ, або таке авансування не здійснювалося через інше правове регулювання на час ініціювання процедури банкрутства, фонду для авансування грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого кредиторами не створено, а коштів, одержаних у результаті господарської діяльності боржника або від продажу його майна, яке не перебуває в заставі, недостатньо для оплати послуг арбітражного керуючого та його витрат, подаючи на затвердження звіт про нарахування та виплату грошової винагороди, здійснення та відшкодування витрат арбітражного керуючого за підсумками ліквідаційної процедури, ліквідатор не може бути позбавлений права звернутися до суду із заявою про стягнення з кредиторів банкрута коштів на оплату його грошової винагороди за період виконання повноважень та відшкодування його витрат у справі. Беручи до уваги принцип пропорційності задоволення вимог кредиторів, суд покладає витрати на оплату послуг ліквідатора та його витрати на кредиторів у справі про банкрутство пропорційно до розміру визнаних кредиторських вимог за наявності на те правових підстав.

Така практика покладення судом на кредиторів витрат за оплату послуг арбітражного керуючого (ліквідатора) у справах про банкрутство залишається єдиним можливим засобом дотримання принципу оплатності послуг арбітражного керуючого відповідно до приписів статті 43 Конституції України та статті 30 КУзПБ у випадках, якщо кредитори не утворюють за власною ініціативою фонду оплати послуг ліквідатора та відсутні кошти боржника від

реалізації його активів, а провадження у справі про банкрутство має бути завершеним.

Як убачається з матеріалів цієї справи, затвердивши звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс боржника ухвалою суду від 09 листопада 2020 року, місцевий суд також затвердив звіт про нарахування грошової винагороди арбітражному керуючому Демчану О. І. за виконання повноважень ліквідатора ТОВ «Неаполь-Сервіс» та відшкодування витрат, пов'язаних з провадженням у справі про банкрутство, дійшов висновку про пропорційність покладення на кредиторів боржника цих витрат у справі про банкрутство та зобов'язав ліквідатора банку – уповноважену особу ФГВФО на ліквідацію АТ «Родовід банк» Караченцева А. Ю. вчинити дію – перерахувати арбітражному керуючому частину основної грошової винагороди в розмірі 30 147,68 грн. За скаргою АТ «Родовід банк» ухвала переглядалася в апеляційному та касаційному порядку і була залишена без змін. Отже, спір про зобов'язання ліквідатора банку – уповноваженої особи ФГВФО на ліквідацію АТ «Родовід банк» Караченцева А. Ю. вчинити дію з перерахування спірної суми було вирішено судами і повторний розгляд правомірності виплати ліквідатором банку спірної суми як такої, що є витратами кредитора банку в його ліквідаційній процедурі, понесеними з метою отримання його активів до ліквідаційної маси банку, уже вирішено судами. Повторний розгляд цього спору в судах буде порушенням принципу правової визначеності.

Правова проблема, яка постала в цій справі, полягає у тому, що суб'єкт правовідносин з виконання судового рішення в ліквідаційній процедурі банку (особа, уповноважена ФГВФО на ліквідацію банку) відмовився виконати рішення суду про вчинення певних дій з перерахування коштів як таких, що є витратами банку, пов'язаними з веденням ліквідаційної процедури, а Законом № 1404-VIII не передбачено механізму виконання таких рішень державним виконавцем.

У спорах, пов'язаних з виконанням банком, у якому введена тимчасова адміністрація та/або запроваджена процедура ліквідації, зобов'язань перед його кредиторами, приписи Закону № 4452-VI є спеціальними відносно приписів інших нормативних актів, що регулюють відповідні правовідносини.

Частиною четвертою статті 38 Закону № 4452-VI ФГВФО надано право залучати до своєї роботи інших осіб, оплата праці яких здійснюється за рахунок банку, що ліквідується, у межах кошторису витрат, затвердженого виконавчою дирекцією ФГВФО. А відповідно до частини третьої статті 46 Закону № 4452-VI допускається можливість виникнення в банку, який перебуває в ліквідаційній процедурі, додаткових зобов'язань, пов'язаних з витратами в ліквідаційній процедурі неплатоспроможного банку.

Рішеннями судів у цій справі ліквідатора банку зобов'язано оплатити частину послуг ліквідатора позичальника як таких, що є витратами, пов'язаними з належним проведенням ліквідаційної процедури самого банку, з огляду на обов'язок ліквідатора банку вживати заходів щодо повернення своїх активів, а поза межами участі банку у справі про банкрутство позичальника стягнення

таких активів є неможливим з урахуванням часткового стягнення дебіторської заборгованості на користь неплатоспроможного банку. Таке рішення залишено в силі постановами судів апеляційної та касаційної інстанцій. Отже, воно не може ставитися під сумнів під час розгляду скарги на дії державного виконавця стороною (боржником), щодо якої його прийнято.

Виконавчий документ повертається стягувачу органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем без прийняття до виконання протягом трьох робочих днів з дня його пред'явлення, якщо НБУ прийнято рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку-боржника (пункт 4 частини четвертої статті 4 Закону № 1404-VIII).

Велика Палата Верховного Суду бере до уваги зазначену правову норму та вважає, що вона має застосовуватися імперативно щодо всіх конкурсних вимог кредиторів неплатоспроможного банку, оскільки Закон № 4452-VI визначає спеціальні процедури задоволення конкурсних вимог неплатоспроможного банку у відповідній черговості.

Разом з тим, якщо існують судові рішення, які набрали законної сили, щодо зобов'язання до вчинення ліквідатором банку певних дій з погашення вимог, які виникли як поточні в ліквідаційній процедурі до неплатоспроможного банку, і такий ліквідатор відмовляється в добровільному порядку виконати такі рішення, стягувач не може бути позбавлений конституційного права на виконання судового рішення. З огляду на таке повернення державним виконавцем без прийняття до виконання виконавчого документа стягувачу буде незаконним.

Установивши, що ухвала Господарського суду Київської області від 09 листопада 2020 року, якою зобов'язано уповноважену особу ФГВФО на ліквідацію АТ «Родовід банк» Караченцева А. Ю. перерахувати арбітражному керуючому Демчану О. І. частину основної грошової винагороди була залишена без змін постановами судів апеляційної та касаційної інстанції, однак уповноважений на вчинення відповідних дій представник ФГВФО відмовився її виконувати, місцевий та апеляційний суди дійшли висновку про необґрунтованість дій державного виконавця щодо винесення повідомлення про повернення виконавчого документа без прийняття до виконання та зобов'язали державного виконавця відкрити виконавче провадження про примусове виконання наказу суду.

Велика Палата Верховного Суду погоджується, що у випадку відмови ліквідатора банку виконати судові рішення про зобов'язання відшкодувати певні витрати як витрати ліквідаційної процедури банку такий механізм виконання судового рішення буде ефективним способом захисту інтересів стягувача та не суперечитиме загальним принципам правової певності та виконання державою позитивного обов'язку щодо забезпечення належних механізмів виконання судових рішень.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 19 квітня 2023 року у справі № 5002-17/1718-2011 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110749455>.

Частина восьма статті 33 Закону України «Про оренду землі» встановлює строк, зі спливом якого право сторони на поновлення договору оренди земельної ділянки вважатиметься порушеним у разі відмови або зволікання іншої сторони з укладенням додаткової угоди.

Протягом строку, на який договір міг бути поновлений, орендар не може бути обмежений у праві звернутися до суду з позовом, покликаним усунути його неможливість зареєструвати право оренди в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, зокрема і шляхом визнання укладеною додаткової угоди до договору оренди.

Вимога про визнання укладеною додаткової угоди про поновлення договору оренди землі не належить до визначеного статтею 268 ЦК України переліку вимог, на які не поширюється позовна давність, однак оскільки порушення орендодавцем вимог Закону України «Про оренду землі» щодо укладення додаткової угоди про поновлення договору оренди є триваючим правопорушенням, позовна давність не порушена

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ТОВ «Магазин «Будинок радіо» на постанову Центрального апеляційного господарського суду від 27 вересня 2022 року у справі за позовом ТОВ «Магазин «Будинок радіо» до Дніпровської міської ради про визнання укладеною додаткової угоди до договору оренди землі, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

20 липня 2000 року Виконавчий комітет Дніпропетровської міської ради (орендодавець) та Товариство (орендар) уклали договір оренди земельної ділянки.

Пунктом 2.1 договору оренди передбачено, що земельні ділянки надаються до 19 листопада 2013 року.

Підписаний сторонами і нотаріально посвідчений договір оренди набуває чинності після державної реєстрації, а для продовження його дії орендар зобов'язаний у місячний термін до закінчення строку оренди звернутися до орендодавця з відповідним клопотанням (пункти 2.2, 2.3 договору оренди).

Товариство звернулось до Ради з клопотанням від 17 липня 2013 року, в якому, посилаючись на закінчення 19 листопада 2013 року терміну дії договору оренди, повідомляло, що має намір продовжити його дію до 19 листопада 2026 року (поновити договір). До цього клопотання Товариство додало проект додаткового договору про поновлення договору оренди.

Рада отримала це клопотання 19 липня 2013 року, однак ні упродовж місяця після звернення Товариства, ні протягом місяця після закінчення строку договору оренди не надіслала Товариству лист-повідомлення із запереченням проти його поновлення.

Після закінчення строку дії договору оренди Товариство продовжило користуватися земельними ділянками та належно виконувало умови договору, зокрема сплачувало орендну плату.

У подальшому Товариство вдруге звернулось до Ради із заявою від 02 жовтня 2019 року, у якій зазначило, що з часу подання клопотання від 17 липня 2013 року не отримало заперечень щодо поновлення договору оренди та після закінчення строку його дії продовжує користуватися земельними ділянками і сплачувати орендну плату. У зв'язку із цим Товариство просило у місячний строк з дня отримання цієї заяви обов'язково укласти з ним додаткову угоду до договору оренди про його поновлення на тих самих умовах та на той самий строк. До цієї заяви, серед іншого, Товариство додало клопотання від 17 липня 2013 року із проектом додаткового договору про поновлення договору.

Рада отримала цю заяву 03 жовтня 2019 року, однак відповіді Товариству щодо результатів її розгляду не надала, додаткової угоди про поновлення договору оренди з останнім не уклала.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Як неодноразово зазначала Велика Палата Верховного Суду, для поновлення договору оренди землі з підстав, передбачених частиною шостою статті 33 Закону України «Про оренду землі», необхідна наявність таких юридичних фактів: орендар належно виконує свої обов'язки за цим договором; він повідомив орендодавця в установлені законом строки про намір поновити договірні відносини на новий строк; до листа-повідомлення додав проект додаткової угоди про поновлення договору оренди землі; продовжує користуватись виділеною земельною ділянкою; орендодавець упродовж місяця після закінчення строку договору оренди землі письмово не повідомив орендаря про заперечення у поновленні цього договору ((пункт 42 постанови від 31 серпня 2021 року у справі № 903/1030/19 (провадження № 12-4гс21), постанови від 10 квітня 2018 року у справі № 594/376/17-ц (провадження № 14-65цс18), від 22 вересня 2020 року у справах № 313/350/16-ц (провадження № 14-97цс20) та № 159/5756/18 (провадження № 14-99цс20)).

Слід також враховувати, що відповідно до частин восьмої та дев'ятої статті 33 Закону України «Про оренду землі» у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин, додаткова угода до договору оренди землі про його поновлення має бути укладена сторонами у місячний строк в обов'язковому порядку. Відмова, а також наявне зволікання в укладенні додаткової угоди до договору оренди землі може бути оскаржено в суді.

Без укладення додаткової угоди до договору оренди землі завершення процедури поновлення такого договору відповідно до статті 33 Закону України «Про оренду землі» є неможливим. Така угода має ознаки не тільки зобов'язального, але й речового договору, оскільки засвідчує волю сторін на передання земельної ділянки у тимчасове володіння орендареві на новий строк. Тому зазначена додаткова угода згідно з пунктом 1 частини першої статті 27

Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» є підставою для державної реєстрації права оренди на новий строк. Саме із цією реєстрацією закон пов'язує виникнення права оренди (стаття 125 Земельного кодексу України). Тому не можна вважати, що поновлення договору оренди землі з підстав, передбачених частиною шостою статті 33 Закону України «Про оренду землі», є «автоматичною» пролонгацією орендних правовідносин (пункт 41 постанови Великої Палати Верховного Суду від 31 серпня 2021 року у справі № 903/1030/19 (провадження № 12-4гс21)).

Тож поновлення договору оренди землі в судовому порядку в передбаченій статтею 33 Закону України «Про оренду землі» спосіб вимагає укладення сторонами додаткової угоди як єдиної підстави продовження орендних прав і обов'язків на новий строк, а право сторони на оскарження в суді відмови або зволікання з укладенням додаткової угоди в контексті спірних правовідносин означає право на звернення до суду для укладення додаткової угоди (пункти 68, 74 постанови Великої Палати Верховного Суду від 29 вересня 2020 року у справі № 378/596/16-ц (провадження № 14-545цс19)).

Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що частина восьма статті 33 Закону України «Про оренду землі» встановлює строк, зі спливом якого право сторони на поновлення договору оренди вважатиметься порушеним у випадку відмови або зволікання іншої сторони з укладенням додаткової угоди.

Натомість ефективно захистити це право шляхом задоволення вимоги про визнання укладеною додаткової угоди про поновлення договору оренди на той самий строк і на тих самих умовах, які були передбачені договором, суд може лише в межах строку, на який цей договір може бути поновлений.

Беручи до уваги наявність усіх юридичних фактів, необхідних для виникнення в орендаря права на поновлення договору оренди з підстав, передбачених частиною шостою статті 33 Закону України «Про оренду землі», та враховуючи, що строк, на який договір міг бути поновлений відповідно до вказаної норми, почав свій перебіг з наступного дня після закінчення строку дії договору (20 листопада 2013 року) та сплине 19 листопада 2026 року, Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновком судів попередніх інстанцій про наявність порушеного права Товариства, за захистом якого воно звернулось із цим позовом до суду.

Суд апеляційної інстанції дійшов висновку про відмову в задоволенні позову в цій справі у зв'язку зі спливом позовної давності, з чим Велика Палата Верховного Суду не погоджується з огляду на таке.

Суди попередніх інстанцій установили, що позивач завчасно повідомив орендодавця про свій намір скористатися переважним правом на укладення договору оренди на новий строк, звернувшись до останнього з клопотанням, до якого додав проект додаткової угоди до договору оренди; у місячний строк після отримання клопотання разом із проектом додаткової угоди відповідач відповіді позивачу не надав і додаткової угоди про поновлення договору оренди не уклав.

Крім того, у місячний строк після закінчення договору оренди позивач не отримав листа-повідомлення відповідача із запереченням проти поновлення договору оренди земельних ділянок, оскільки такий лист йому відповідачем не надсилався, відтак позивач продовжив користуватися земельними ділянками.

За таких обставин договір оренди є поновленим на той самий строк і на тих самих умовах, які були ним передбачені, в силу положень закону, а саме частин першої - шостої статті 33 Закону України «Про оренду землі».

Однак процедура поновлення договору оренди, передбачена статтею 33 Закону України «Про оренду землі», не була завершена внаслідок невиконання відповідачем обов'язку щодо укладення у місячний строк додаткової угоди до договору оренди.

Системний аналіз наведених положень законів України «Про оренду землі» та «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» дає підстави для висновку, що укладення додаткової угоди про поновлення договору оренди є проміжною стадією між поновленням договору оренди землі в силу закону та здійсненням державної реєстрації права оренди орендарем.

Неукладення додаткової угоди до договору оренди протягом визначеного законодавством строку позбавляє позивача можливості зареєструвати право оренди землі в Державному реєстрі речових прав.

З огляду на викладене, порушення відповідачем як орендодавцем вимог Закону України «Про оренду землі» щодо укладення додаткової угоди про поновлення договору оренди є триваючим правопорушенням та позбавляє позивача як орендаря можливості зареєструвати відповідне речове право.

За матеріалами справи відповідач після закінчення строку дії договору, тобто після 19 листопада 2013 року, і до моменту звернення позивача до суду з цим позовом не припинив порушення вимог Закону України «Про оренду землі» щодо обов'язкового укладення додаткової угоди про поновлення договору оренди.

Отже, протягом строку, на який договір міг бути поновлений, орендар не може бути обмежений у праві звернутися до суду з позовом, покликаним усунути його неможливість зареєструвати право оренди в Державному реєстрі речових прав, зокрема і шляхом визнання укладеною додаткової угоди до договору оренди.

Такий позов може бути пред'явлений протягом усього строку дії договору оренди, на який цей договір міг бути поновлений.

Тому орендар (позивач у справі) має право в будь-який час протягом строку, на який договір міг бути поновлений (тобто до 19 листопада 2026 року), з моменту спливу одного місяця після закінчення строку договору оренди, у який орендодавець може надати лист-повідомлення про заперечення у поновленні договору оренди, вимагати укладення з ним додаткової угоди до договору оренди, а позовна давність не пропущена щодо заявленої

позивачем вимоги з огляду на триваючий характер правопорушення відповідача.

Беручи до уваги наведене, Велика Палата Верховного Суду відхиляє доводи Ради про те, що позовна давність поширюється на заявлені у цій справі вимоги про визнання укладеною додаткової угоди до договору оренди.

Разом з тим, задовольняючи позовні вимоги в цій справі, суд першої інстанції дійшов помилкового висновку, що позовна давність не поширюється на позовну вимогу.

Частиною першою статті 268 Цивільного кодексу України визначено вимоги, на які позовна давність не поширюється, а частиною другою цієї статті передбачено, що законом також можуть бути встановлено інші вимоги, на які не поширюється позовна давність.

Однак вимога про визнання укладеною додаткової угоди про поновлення договору оренди землі не належить до визначеного частиною першою статті 268 Цивільного кодексу України переліку вимог, на які не поширюється позовна давність. Норми інших законів, зокрема Закону України «Про оренду землі», також не виключають застосування до такої вимоги положень Цивільного кодексу України про позовну давність.

Разом з тим, з огляду на триваючий характер правопорушення Ради позовна давність не пропущена.

Звідси Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновком суду першої інстанції про задоволення позову в цій справі з мотивів, викладених у цій постанові суду касаційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 05 липня 2023 року у справі № 904/8884/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112406154>.

2.2. Цивільна юрисдикція

ВП ВС відступила від правового висновку КЦС ВС щодо застосування позовної давності до основної і додаткової вимог у зобов'язанні, визначивши, що переривання позовної давності за вимогою про стягнення боргу за основним зобов'язанням не перериває перебігу позовної давності за вимогою про звернення стягнення на предмет іпотеки й навпаки

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ТОВ «ОТП Факторинг Україна» (далі – позивач) до ОСОБА_1 (далі – відповідачка) за участю третьої особи, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, на стороні відповідачки – ОСОБА_2 (далі – позичальник) про звернення стягнення на предмет іпотеки за касаційною скаргою відповідачки на постанову Київського апеляційного суду від 6 листопада 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

27 грудня 2006 року ЗАТ «ОТП Банк», правонаступником якого є ПАТ «ОТП Банк», уклав із позичальником кредитний договір із терміном повернення останнього періодичного платежу 27 грудня 2016 року. Того ж дня з метою забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором відповідачка уклала із ЗАТ «ОТП Банк» договір іпотеки, згідно з яким передала в іпотеку квартиру.

Банк звертався із досудовою вимогою від 19 квітня 2010 року про дострокове виконання позичальником зобов'язань за кредитним договором.

10 грудня 2010 року ПАТ «ОТП Банк» уклало з позивачем договір купівлі-продажу кредитного портфеля, згідно з яким банк відступив позивачеві право вимоги за кредитним договором. Цього ж дня банк відступив позивачеві право вимоги за договором іпотеки.

11 вересня 2014 року Дніпровський районний суд м. Києва ухвалив рішення, згідно з яким стягнув із позичальника на користь позивача заборгованість за кредитним договором у розмірі 828 744,60 грн. Проте позичальник борг не повернув.

9 вересня 2016 року позивач звернувся до суду з позовною заявою про звернення стягнення на предмет іпотеки, що належить на праві власності відповідачці, шляхом проведення прилюдних торгів.

Апеляційний суд задовольнив позов і звернув стягнення на предмет іпотеки.

Звертаючись з касаційною скаргою, іпотекодавиця вказала, що суд апеляційної інстанції не звернув увагу на вплив позовної давності, про застосування якої вона заявляла у судах першої й апеляційної інстанцій. Вважала, що ця давність вплила для нового кредитора ще 20 травня 2013 року (останній день трирічного строку, починаючи з тридцять першого дня після отримання позичальником вимоги банку 2010 року про дострокове виконання зобов'язання за кредитним договором).

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Велика Палата Верховного Суду, вирішуючи виключну правову проблему, пов'язану із застосуванням позовної давності до основної та додаткової вимог, вважає, що переривання позовної давності за вимогою про стягнення боргу за основним зобов'язанням не перериває перебігу позовної давності за вимогою про звернення стягнення на предмет іпотеки.

Зі впливом позовної давності до основної вимоги вважається, що позовна давність вплила і до додаткової вимоги (стягнення неустойки, накладення стягнення на заставлене майно тощо) (стаття 266 ЦК України).

Перебіг позовної давності переривається вчиненням особою дії, що свідчить про визнання нею свого боргу або іншого обов'язку. Позовна давність переривається у разі пред'явлення особою позову до одного із кількох боржників, а також якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач. Після переривання перебіг позовної давності починається

заново. Час, що минув до переривання перебігу позовної давності, до нового строку не зараховується (стаття 264 ЦК України).

Початок перебігу позовної давності збігається з моментом виникнення у зацікавленої особи права на позов, тобто можливості захистити своє право чи інтерес через суд. Суди попередніх інстанцій у справі № 755/13805/16-ц встановили, що після надіслання позичальнику заяви про дострокове виконання зобов'язання на підставі пункту 1.9 кредитного договору термін виконання зобов'язання слід вважати таким, що настав. 20 травня 2010 року (тридцять перший день після отримання позичальником вимоги банку від 19 квітня 2010 року про дострокове виконання упродовж 30 днів зобов'язання за кредитним договором) у позивача як правонаступника банку виникло право звертатися до суду для уможливлення виконання основного зобов'язання. Позивач, як встановив суд у рішенні від 11 вересня 2014 року у справі № 755/27827/13-ц, 3 листопада 2014 року звернувся з позовом до позичальника про стягнення заборгованості за кредитним договором. Однак ухвалене судом рішення про часткове задоволення позову позичальник не виконав, а виконавчий лист повернутий кредитором без виконання через відсутність у боржника майна та коштів. А до відповідачки як іпотекодавиці позивач звернувся з позовом про звернення стягнення на предмет іпотеки лише 9 вересня 2016 року.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на висновок Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду, викладений у постанові від 8 вересня 2021 року у справі № 750/10899/19, про те, що переривання перебігу позовної давності за основним зобов'язанням не перериває її перебігу за іншим зобов'язанням, зокрема забезпечувальним. Отже, вчинення позичальником дій, що підтверджують визнання ним боргу за основним зобов'язанням, не перериває позовну давність за вимогою про звернення стягнення на предмет іпотеки, бо вимоги про стягнення боргу та про звернення стягнення на предмет іпотеки є різними (основною та додатковою); закон не передбачає застосування до додаткової вимоги наслідків переривання перебігу позовної давності за основною вимогою.

З огляду на вказане для забезпечення єдності судової практики щодо застосування позовної давності до основної та додаткової вимог слід відступити від протилежного висновку, викладеного у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 14 листопада 2018 року у справі № 423/1642/15-ц (про те, що подання позову про звернення стягнення на предмет іпотеки перериває позовну давність за вимогою про стягнення заборгованості за основним зобов'язанням).

Велика Палата Верховного Суду підтримує висновок, згідно з яким слід розмежовувати вимоги про стягнення боргу за основним зобов'язанням (*actio in personam*) та про звернення стягнення на предмет іпотеки (*actio in rem*). Переривання загальної позовної давності за вимогою про стягнення боргу

за основним зобов'язанням не перериває перебігу загальної позовної давності за вимогою про звернення стягнення на предмет іпотеки і навпаки.

Відповідачка заявила про сплив позовної давності за вимогою про звернення стягнення на предмет іпотеки. Пред'явлення позивачем у 2013 році позову до позичальника про стягнення заборгованості за кредитним договором не перервало позовну давність за вимогою до відповідачки про звернення стягнення на предмет іпотеки, перебіг якої розпочався 20 травня 2010 року (тридцять перший день після отримання позичальником вимоги банку від 19 квітня 2010 року про дострокове виконання упродовж 30 днів зобов'язання за кредитним договором).

Однак, Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що суд застосовує позовну давність лише тоді, коли є підстави для задоволення позову. Тобто, перш ніж застосувати позовну давність, суд має з'ясувати та зазначити у судовому рішенні, чи порушено право або охоронюваний законом інтерес позивача, за захистом якого той звернувся до суду. Якщо таке право чи інтерес не порушено, суд відмовляє у задоволенні позову через його необґрунтованість. І лише якщо буде встановлено, що право або охоронюваний законом інтерес особи дійсно порушено, але позовна давність спливла, і про це зробила заяву інша сторона спору, суд відмовляє у позові через сплив позовної давності за відсутності поважних причин її пропуску, наведених позивачем.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що суди першої та апеляційної інстанцій, не дослідивши належно зібрані у справі докази, неповно з'ясували обставини, які мають значення для правильного вирішення справи, та неправильно застосували норми матеріального права. Внаслідок цього виснували про те, що ПАТ «ОТП Банк» відступило позивачеві право вимоги за укладеним із позичальником кредитним договором і право іпотекодержателя за укладеним із відповідачкою договором іпотеки; не перевірили аргументи відповідачки щодо відсутності у позивача права бути фактором за договором про відступлення права вимоги, а також щодо правильності визначення позивачем розміру боргу позичальника з урахуванням заперечень відповідачки.

Тому Велика Палата Верховного Суду вважає, що оскаржені судові рішення слід скасувати, а справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 14 червня 2023 року у справі № 755/13805/16-ц можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112088066>.

ВП ВС відступила від правового висновку КЦС ВС щодо можливості оскарження ухвали суду першої інстанції про залишення позовної заяви без руху в частині розгляду клопотання про звільнення від сплати судового збору, визначивши, що ухвала суду першої інстанції про залишення позовної заяви без руху, якщо суд першої інстанції в цій ухвалі встановлює розмір судового збору, який позивач (заявник) має сплатити при зверненні до суду, або порядок його

обчислення, однак особа не погоджується або з таким розміром, або з порядком його обчислення, не підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду. Також не підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду ухвали суду першої інстанції про відмову в задоволенні клопотання про звільнення від сплати судового збору.

В такому випадку заявник може реалізувати своє право на апеляційне оскарження такого судового рішення шляхом включення заперечень на нього до апеляційної скарги на рішення суду відповідно до частини другої статті 353 ЦПК України (у випадку постановлення такого рішення місцевим судом)

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до редакції газети «Підручники і посібники» про стягнення компенсації за порушення авторського права за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Тернопільського апеляційного суду від 13 квітня 2022 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

З матеріалів справи вбачається, що ухвалою Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 20 грудня 2021 року відмовлено в задоволенні клопотання ОСОБА_1 про звільнення від сплати судового збору. Позовну заяву ОСОБА_1 залишено без руху з наданням строку для усунення недоліків, а саме сплати судового збору.

Ухвалою Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 18 лютого 2022 року позовну заяву ОСОБА_1 визнано неподаною та повернуто заявниці.

Не погодившись з ухвалою суду про залишення її позовної заяви без руху, ОСОБА_1 оскаржила її в апеляційному порядку.

Ухвалою Тернопільського апеляційного суду від 13 квітня 2022 року апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 20 грудня 2021 року повернуто скаргниці, оскільки апеляційна скарга ОСОБА_1 подана на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Положеннями частини першої статті 353 ЦПК України визначено перелік ухвал суду першої інстанції, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від рішення суду.

Окремо від рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції щодо визначення розміру судових витрат (пункт 13 частини першої статті 353 ЦПК України).

Судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи (частина перша статті 133 ЦПК України). До витрат, пов'язаних з розглядом справи, належать, зокрема, витрати на професійну правничу допомогу (пункт 1 частини третьої статті 133 ЦПК України).

Тлумачення пункту 13 частини першої статті 353, статті 133 ЦПК України та інших норм процесуального законодавства свідчить, що встановлення судом

у відповідній ухвалі розміру судових витрат може бути предметом апеляційного оскарження.

Повертаючи апеляційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу суду першої інстанції про залишення її позовної заяви без руху, апеляційний суд керувався положеннями частини першої статті 353 ЦПК України, якими визначено перелік ухвал суду першої інстанції, що можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від рішення суду, до якого вказана ухвала суду першої інстанції про відмову в задоволенні клопотання про звільнення від сплати судового збору та залишення позовної заяви без руху не входить.

У постанові від 29 січня 2021 року у справі № 160/6742/20 Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, надаючи оцінку застосуванню пункту 10 частини першої статті 294 КАС України, який за змістом та застосованими формулюваннями є тотожним пункту 13 частини першої статті 353 ЦПК України, щодо можливості оскарження ухвали суду першої інстанції про відмову в задоволенні клопотання про звільнення від сплати судового збору та продовження строку на усунення недоліків у позовній заяві, Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду зазначив, що цим пунктом передбачена можливість оскарження ухвал щодо визначення розміру судових витрат у порядку частини другої статті 6 Закону України «Про судовий збір».

Сформулювавши такий висновок, Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду погодився із судом апеляційної інстанції, що ухвала суду першої інстанції про відмову у задоволенні клопотання про звільнення від сплати судового збору та продовження строку на усунення недоліків позовної заяви (у зв'язку з несплатою судового збору) не підлягає оскарженню окремо від рішення суду.

Таких же висновків дійшов Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду у постанові від 27 січня 2020 року у справі № 583/2674/18.

Разом з тим у постанові від 16 січня 2019 року у справі № 638/17815/17-ц колегія суддів вважала, що ухвала суду першої інстанції про залишення позовної заяви без руху в частині розгляду клопотання про звільнення від сплати судового збору підлягає касаційному оскарженню.

Отже, існує неоднакове застосування норм матеріального права судом касаційної інстанції.

Так як висновки Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду викладені у постанові від 16 січня 2019 року у справі № 638/17815/17-ц щодо застосування пункту 13 частини першої статті 353 ЦПК України про можливість оскарження ухвали суду першої інстанції про залишення позовної заяви без руху, в частині розгляду клопотання про звільнення від сплати судового збору, суперечать наведеним вище висновкам про неможливість оскарження такої ухвали суду, то Велика Палата Верховного Суду вважає, що від них слід відступити та сформулювати наступний висновок. А саме, застосовуючи пункт 10 частини першої статті 294 КАС України, який за змістом є тотожним пункту 13

частини першої статті 353 ЦПК України щодо можливості апеляційного оскарження ухвали суду першої інстанції про залишення позовної заяви (заяви) без руху в частині визначення розміру судових витрат окремо від рішення суду, Велика Палата Верховного Суду наголошує, що апеляційному оскарженню лише разом з рішенням суду підлягає ухвала суду першої інстанції про залишення позовної заяви без руху, якщо суд першої інстанції у цій ухвалі встановлює розмір судового збору, який позивач (заявник) має сплатити при зверненні до суду, або порядок його обчислення, однак особа не погоджується або з таким розміром, або з порядком його обчислення. Такі ухвали суду першої інстанції не підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду. Також не підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду ухвали суду першої інстанції про відмову в задоволенні клопотання про звільнення від сплати судового збору. В такому випадку заявник може реалізувати своє право на апеляційне оскарження такого судового рішення шляхом включення заперечень на нього до апеляційної скарги на рішення суду відповідно до частини другої статті 353 ЦПК України (у випадку постановлення такого рішення місцевим судом).

Вимоги заявника про вирішення судом касаційної інстанції його позовних вимог по суті не підлягають задоволенню, оскільки ці вимоги не були предметом розгляду в судах попередніх інстанцій.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 14 червня 2023 року у справі № 607/23244/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111647956>.

ВП ВС відступила від правового висновку КЦС ВС щодо цивільної юрисдикції спору за позовом директора товариства про припинення його повноважень як одноосібного виконавчого органу товариства в разі подання ним заяви про розірвання з його ініціативи трудового договору, укладеного на невизначений строк, визначивши, що такий спір підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

ВП ВС розглянула справу за позовом ОСОБА_1 (далі – позивач) до ТОВ «Мостиська зернова компанія» (далі – товариство), Яворівської районної державної адміністрації (далі – райдержадміністрація) про визнання трудових відносин і відносин представництва припиненими та зобов'язання вчинити дії за касаційною скаргою позивача на ухвалу Мостиського районного суду Львівської області від 3 травня 2022 року та постанову Львівського апеляційного суду від 25 липня 2022 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

27 січня 2014 року загальні збори товариства ухвалили рішення, оформлене протоколом, про призначення позивача на посаду директора товариства.

6 лютого 2014 року позивач видав наказ про початок виконання обов'язків директора за сумісництвом з оплатою праці згідно зі штатним розписом пропорційно відпрацьованому часу.

30 березня 2022 року позивач направив товариству та компанії «Петрон Лімітед» заяви про звільнення з роботи. Проте відповіді не отримав. Згідно з відомостями з ЄДР залишається директором товариства та його представником.

Загальні збори товариства, уповноважені на звільнення позивача, не розглянули його заяву про звільнення та не виконали покладені на них статутом обов'язки «зі створення нового виконавчого органу».

На думку позивача, товариство порушує його трудові права, зокрема право бути звільненим з посади директора за власним бажанням і право на вільне обрання місця роботи на власний розсуд, бо не розглядає відповідну заяву та не вживає заходи для прийняття рішення про звільнення позивача. Тому звернувся в порядку цивільного судочинства з позовом про визнання його трудових відносин та відносин представництва з товариством припиненими, а також зобов'язати райдержадміністрацію вчинити реєстраційні дії зі зміни відповідних відомостей про товариство в ЄДР.

Суди попередніх інстанцій відмовили у відкритті провадження у справі. Оскільки спір треба розглядати за правилами господарського судочинства.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Однією з підстав припинення трудового договору є його розірвання з ініціативи працівника (пункт 4 частини першої статті 36 КЗпП України), зокрема розірвання з цієї ініціативи трудового договору, укладеного на невизначений строк (стаття 38 КЗпП України).

Однак правове регулювання припинення повноважень виконавчого органу товариства (директора), чи члена цього органу, якщо останній є колегіальним (дирекцією), з його власної ініціативи відрізняється від розірвання трудового договору з ініціативи працівника, який не є виконавчим органом товариства або членом цього органу.

Реалізація учасниками товариства корпоративних прав на участь в управлінні ним шляхом прийняття компетентним органом рішень про обрання (призначення), усунення, відсторонення, відкликання членів виконавчого органу цього об'єднання стосується також наділення або позбавлення їх повноважень на управління товариством. Хоча такі рішення уповноваженого на їхнє прийняття органу можуть мати наслідки і для трудових відносин, але визначальними у таких ситуаціях є відносини корпоративні, тобто пов'язані з управлінням товариством (див. постанови Великої Палати Верховного Суду від 10 квітня 2019 року у справі № 510/456/17, від 8 листопада 2019 року у справі № 667/1/16, від 4 лютого 2020 року у справі № 915/540/16 (пункт 34), від 19 лютого 2020 року у справі № 145/166/18 (пункт 53), від 12 січня 2021 року у справі № 127/21764/17).

Велика Палата Верховного Суду з огляду на чинне правове регулювання не погоджується з доводом позивача про те, що спір за вимогою директора про визнання припиненими його трудових відносин із товариством на підставі статті 38 КЗпП України є трудовим. Помилковим є твердження позивача про те, що спір стосується реалізації ним як працівником виключно права на працю.

Суди попередніх інстанцій встановили, що позивач є одноосібним виконавчим органом товариства (директором), який згідно з відомостями з ЄДР наділений правом вчиняти дії від імені товариства.

Загальні збори учасників товариства мають право приймати рішення з усіх питань діяльності товариства, у тому числі і з тих, що належать до компетенції інших органів товариства (частина перша статті 98 ЦК України; близький за змістом припис був передбачений у частині першій статті 30 Закону № 2275-VIII у редакції, чинній на час розгляду справи судами першої й апеляційної інстанцій).

Суд апеляційної інстанції встановив, що згідно з пунктами 6.2.3 і 7.2 статуту товариства до виключної компетенції загальних зборів його учасників належить обрання та відкликання директора; директор обирається зборами учасників та здійснює свої повноваження до моменту прийняття цими зборами рішення про його відкликання.

Звільнення з посади директора товариства (відкликання директора) є припиненням повноважень одноосібного виконавчого органу, що відбувається за рішенням загальних зборів учасників товариства. У разі виявлення директором бажання розірвати трудовий договір із товариством їхнє скликання для розгляду відповідної заяви може залежати від самого директора (пункт 1 частини першої статті 31 Закону № 2275-VIII).

На відміну від випадку, коли роботодавець в особі загальних зборів товариства ініціює припинення повноважень одноосібного виконавчого органу згідно з пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України (припинення повноважень посадових осіб), директор у випадку вияву ним ініціативи згідно зі статтею 38 КЗпП України щодо звільнення з посади може сам ініціювати скликання загальних зборів учасників товариства для вирішення питання про своє звільнення.

У випадку відсутності рішення скликаних загальних зборів учасників товариства про звільнення директора товариства, зокрема через неможливість зібрати кворум для проведення цих зборів, директор має право звернутися до суду з вимогою про припинення його повноважень.

За обставинами справи позивач, виконуючи повноваження одноосібного виконавчого органу товариства, звернувся з позовом до самого товариства про визнання трудових відносин і відносин представництва припиненими, а також про зобов'язання райдержадміністрації вчинити реєстраційні дії зі зміни відповідних відомостей про товариство в ЄДР. Отже, вимоги позивача спрямовані на припинення повноважень директора, обраного загальними зборами учасників товариства. Тому цей спір пов'язаний із управлінням

товариством. Наслідки його вирішення можуть впливати на трудові відносини позивача з товариством, що не змінює корпоративного характеру такого спору.

Звернення до суду особи, яка є одноосібним виконавчим органом товариства, для припинення її повноважень, зокрема у випадку, якщо загальні збори учасників не розглядають заяву про звільнення з посади директора, пов'язане з корпоративними відносинами у цьому товаристві. Тому доцільно зберігати єдину юрисдикційну належність спорів про припинення повноважень одноосібного виконавчого органу товариства чи члена колегіального такого органу для формування стабільної та послідовної судової практики щодо віднесення таких спорів до господарської юрисдикції.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що корпоративні права на участь в управлінні товариством його учасники реалізують, зокрема, шляхом прийняття компетентним органом товариства рішення щодо припинення повноважень одноосібного виконавчого органу (директора). Таке рішення може мати наслідки для трудових відносин, але визначальними у таких ситуаціях є відносини корпоративні.

Суди першої й апеляційної інстанцій зрозуміли загальну спрямованість практики Великої Палати Верховного Суду, критерії розмежування корпоративних (тобто тих, що, зокрема, пов'язані з управлінням підприємством) і власне трудових спорів і правильно застосували норми процесуального права, зробивши висновок про те, що спір слід розглядати за правилами господарського судочинства.

Велика Палата Верховного Суду погоджується із судами у тому, що вимогу позивача стосовно виключення з ЄДР запису про директора товариства слід розглянути у господарській юрисдикції разом із вимогою про визнання трудових відносин і відносин представництва припиненими, але не тому, що перша є похідною від другої. Належність й ефективність обох зазначених вимог має оцінити під час розгляду справи господарський суд.

З метою узгодження практики Верховного Суду щодо розгляду за правилами господарського судочинства спорів про припинення повноважень одноосібного виконавчого органу товариства у разі подання директором заяви про розірвання з його ініціативи трудового договору, укладеного на невизначений строк, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновку, сформульованого Верховним Судом у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у постанові від 24 грудня 2019 року у справі № 758/1861/18, який залишив без змін постанову суду апеляційної інстанції про задоволення позову. Мотивував тим, що звільнення директора відбувається за рішенням загальних зборів учасників товариства, а у випадку відсутності такого рішення, зокрема через відсутність кворуму для проведення цих зборів, керівник має можливість звернутися до суду з вимогою про визнання трудових відносин припиненими.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 14 червня 2023 року у справі № 448/362/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111647957>.

Для вирішення питання, чи підлягає договір найму (оренди) транспортного засобу, стороною якого є ФОП, нотаріальному посвідченню згідно із частиною другою статті 799 ЦК України, слід керуватися не лише суб'єктивним складом відповідних правовідносин, важливим у цьому випадку є також зміст самих правовідносин (у цьому разі договірних відносин оренди транспортного засобу) та те, чи є такі відносини господарськими.

Необхідним є встановлення правового статусу фізичної особи в цих правовідносинах – діє вона у власних інтересах чи як суб'єкт господарювання, який орендує транспортний засіб з метою його використання у своїй господарській діяльності

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про відшкодування майнової та моральної шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, за касаційною скаргою ОСОБА_1, поданою його представником – ОСОБА_3, на постанову Вінницького апеляційного суду від 25 квітня 2022 року та касаційною скаргою ОСОБА_2 на рішення Барського районного суду Вінницької області від 26 листопада 2021 року, постанову Вінницького апеляційного суду від 25 квітня 2022 року та додаткову постанову Вінницького апеляційного суду від 31 травня 2022 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

03 травня 2020 року сталась ДТП за участю автомобіля марки «Chevrolet Niva» під керуванням водія ОСОБА_2 та автомобіля марки «Renault Kadjar» під керуванням ОСОБА_1.

11 червня 2020 року постановою Барського районного суду Вінницької області у справі № 125/709/20 ОСОБА_2 визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 124 КУпАП та застосовано до нього адміністративне стягнення у виді позбавлення права керування транспортними засобами на строк шість місяців.

Згідно з висновком експерта Вінницького НДЕКЦ МВС України від 23 лютого 2021 року вартість ремонтно-відновлюваних робіт автомобіля марки «Renault Kadjar» сума матеріального збитку, завданого власнику автомобіля марки «Renault Kadjar» станом на момент його пошкодження, а саме на 03 травня 2020 року, становила 467 680,00 грн.

01 вересня 2021 року рішенням Летичівського районного суду Хмельницької області стягнуто з ОСОБА_2 на користь МТСБУ 130 000,00 грн як суму сплаченого відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок вказаної ДТП.

Крім того, позивач є підприємцем і свій автомобіль використовував, зокрема, для здійснення підприємницької діяльності. Після його пошкодження

він був змушений орендувати автомобіль у ФОП ОСОБА_4 та сплачувати орендну плату в розмірі 18 000,00 грн на місяць. За три місяці він сплатив 54 000,00 грн.

Позивач просив стягнути із ОСОБА_2 завдану внаслідок ДТП майнову шкоду, яка складається з матеріальних збитків унаслідок пошкодження автомобіля, витрат на послуги з евакуації автомобіля та витрат за оренду транспортного засобу, а також відшкодування моральної шкоди.

Суди попередніх інстанцій зробили висновок про наявність підстав для стягнення з відповідача на користь позивача витрат за договором найму (оренди) транспортного засобу.

Звертаючись з касаційною скаргою, відповідач доводив, зокрема, що договір найму (оренди) транспортного засобу є нікчемним, оскільки укладений у простій письмовій формі, що суперечить статті 799 ЦК України, яка вимагає нотаріального посвідчення договору найму транспортного засобу за участю фізичної особи.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Частинами першою, другою статті 799 ЦК України передбачено, що договір найму транспортного засобу укладається у письмовій формі. Договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи підлягає нотаріальному посвідченню.

Фізична особа, яка бажає реалізувати своє конституційне право на підприємницьку діяльність, після проходження відповідних реєстраційних та інших передбачених законодавством процедур за жодних умов не втрачає і не змінює свого статусу фізичної особи, якого вона набула з моменту народження, а лише набуває до нього нової ознаки - підприємця. При цьому правовий статус ФОП сам по собі не впливає на будь-які правомочності фізичної особи, зумовлені її цивільною право- і дієдатністю, та не обмежує їх.

Такий підхід Великої Палати Верховного Суду щодо співвідношення понять фізичної особи та ФОП і їх правового статусу є усталеним.

Отже, з моменту державної реєстрації ФОП фізична особа фактично перебуває у двох правових статусах – як фізична особа, та як ФОП.

Системний аналіз норм ГК України свідчить про те, що в господарському законодавстві юридична особа та ФОП охоплюються спільним поняттям «суб'єкт господарювання».

У постанові від 25 лютого 2020 року у справі № 916/385/19 Велика Палата Верховного Суду висувала, що вирішення питання про юрисдикційність спору за участю ФОП залежить від того, виступає чи не виступає фізична особа як сторона у спірних правовідносинах суб'єктом господарювання та чи є ці правовідносини господарськими.

Для вирішення питання, чи підлягає договір найму (оренди) транспортного засобу, стороною якого є ФОП, нотаріальному посвідченню згідно із частиною другою статті 799 ЦК України, слід виходити не лише із суб'єктного складу відповідних правовідносин, важливим у цьому випадку є також зміст самих

правовідносин (у цьому разі договірних відносин оренди транспортного засобу) та чи є такі відносини господарськими.

Необхідним є встановлення правового статусу фізичної особи у цих правовідносинах – чи діє вона у власних інтересах, чи як суб'єкт господарювання, який орендує транспортний засіб з метою його використання у своїй господарській діяльності.

У справі, що переглядається, встановлено, що відповідно до свідоцтва про державну реєстрацію ФОП ОСОБА_1 є суб'єктом підприємницької діяльності, яка полягає у роздрібній торгівлі та виробництві замків і дверних петель.

Оскільки підтверджено, що договір оренди транспортного засобу укладено ФОП ОСОБА_4 та ФОП ОСОБА_1 з метою використання орендарем транспортного засобу у своїй підприємницькій діяльності з метою отримання прибутку, то не можна вважати, що в цих договірних правовідносинах ОСОБА_1 діяв як фізична особа, а тому відсутні підстави для висновку про необхідність нотаріального посвідчення такого договору оренди відповідно до вимог частини другої статті 709 ЦК України.

Суди першої та апеляційної інстанцій зробили правильний висновок про наявність підстав для стягнення з відповідача на користь позивача витрат за договором найму (оренди) транспортного засобу.

Як убачається з матеріалів справи, цивільно-правова відповідальність власника автомобіля марки «Chevrolet Niva» ОСОБА_2, винного у ДТП, не була застрахована.

МТСБУ відшкодувало ОСОБА_1 130 000,00 грн шкоди, заподіяної внаслідок ДТП, яка мала місце 03 травня 2020 року.

З наданого позивачем висновку експерта Вінницького НДЕКЦ МВС України від 23 лютого 2021 року вбачається, що вартість ремонтно-відновлювальних робіт автомобіля марки «Renault Kadjar» станом на момент його пошкодження склала 476 271,13 грн, а розмір матеріального збитку, завданого власнику автомобіля, станом на момент його пошкодження, що дорівнює його ринковій вартості до ДТП, становить 467 680 грн.

За змістом статті 30 Закону № 1961-IV транспортний засіб вважається фізично знищеним, якщо його ремонт є технічно неможливим чи економічно необґрунтованим. Ремонт вважається економічно необґрунтованим, якщо передбачені згідно зі звітом (актом) чи висновком про оцінку, виконаним оцінювачем або експертом відповідно до законодавства, витрати на відновлювальний ремонт транспортного засобу перевищують вартість транспортного засобу до ДТП. Якщо транспортний засіб вважається знищеним, його власнику відшкодовується різниця між вартістю транспортного засобу до та після ДТП, а також витрати на евакуацію транспортного засобу з місця ДТП.

Таким чином, ремонт автомобіля марки «Renault Kadjar» вважається економічно необґрунтованим, а отже, автомобіль вважається фізично знищеним.

Порядок відшкодування завданої позивачу шкоди мав відбуватися в порядку, визначеному статтею 30 Закону № 1961-IV, і позивач мав передати залишки транспортного засобу відповідачу як особі, яка відповідає за завдану шкоду, чим набути право отримати від останнього відшкодування шкоди в розмірі, який відповідає вартості транспортного засобу до ДТП.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 14 червня 2023 року у справі № 125/1216/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111614258>.

Направлення відповідно до частини десятої статті 11 Закону України «Про захист прав споживачів» (у редакції, чинній до 10 червня 2017 року) вимоги про дострокове повернення кредиту свідчить про дотримання кредитором вимог цього Закону й не позбавляє суд права вирішити позов по суті заявлених вимог за умови, що на час ухвалення рішення минув строк для виконання вимоги та вона не втратила чинності

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ПАТ «Альфа-банк» до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за касаційною скаргою АТ «Альфа-банк» на постанову Полтавського апеляційного суду від 20 грудня 2021 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

08 серпня 2008 року між ВАТ «Сведбанк», правонаступником якого є ПАТ «Сведбанк», та ОСОБА_1 укладено кредитний договір.

У пункті 9.1 кредитного договору передбачено, що у випадку невиконання позичальником будь-яких своїх зобов'язань за цим договором та/або умов договору іпотеки, зазначеного в пункті 2.1 цього договору, та/або у випадку порушення позичальником строків платежів, встановлених у пунктах 3.1, 3.3 цього договору, банк має право вимагати дострокового повернення кредиту, сплати процентів за користування ним, а позичальник зобов'язаний виконати зазначене зобов'язання в порядку, передбаченому у пунктах 9.2, 9.3 цього договору.

08 серпня 2008 року на забезпечення виконання зобов'язань ОСОБА_1 за вказаним кредитним договором між ВАТ «Сведбанк» та ОСОБА_2 укладено договір поруки.

08 серпня 2008 року між ВАТ «Сведбанк» та ОСОБА_1 укладено договір іпотеки, згідно з яким на забезпечення виконання основного зобов'язання ОСОБА_1 передав в іпотеку іпотекодержателю ВАТ «Сведбанк» нерухоме майно – квартиру.

25 травня 2012 року між ПАТ «Сведбанк» та ПАТ «Дельта банк» укладено договір купівлі-продажу прав вимоги за кредитними договорами.

15 червня 2012 року між ПАТ «Дельта банк» та ПАТ «Альфа-банк» укладено договір купівлі-продажу права вимоги за кредитом та забезпечувальними договорами.

Установлено, що свої зобов'язання за кредитним договором відповідачі належним чином не виконували.

26 березня 2015 року ПАТ «Альфа-банк» направило відповідачам вимогу про дострокове погашення кредиту протягом 30-ти календарних днів з моменту надіслання цієї вимоги.

15 квітня 2015 року банк звернувся до суду з позовом про дострокове стягнення кредитних коштів.

Відмовляючи в задоволенні позову, апеляційний суд керувався тим, що за відсутності доказів одержання відповідачами досудової вимоги та за умови недотримання банком строку на добровільне погашення боргу відповідачами у позичальника як споживача та поручителя відсутній обов'язок достроково повернути кошти за договором про надання споживчого кредиту.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

У чинній до 10 червня 2017 року редакції частини десятої статті 11 Закону України від 12 травня 1991 року № 1023-XII «Про захист прав споживачів» (далі – Закон № 1023-XII) було закріплено, якщо кредитор на основі умов договору про надання споживчого кредиту вимагає здійснення внесків, строк сплати яких не настав, або повернення споживчого кредиту, такі внески або повернення споживчого кредиту можуть бути здійснені споживачем протягом тридцяти календарних днів, а за споживчим кредитом, забезпеченим іпотекою, та за споживчим кредитом на придбання житла – шістдесяті календарних днів з дня одержання повідомлення про таку вимогу від кредитодавця. Якщо протягом цього періоду споживач усуне порушення умов договору про надання споживчого кредиту, вимога кредитодавця втрачає чинність.

10 червня 2017 року набрав чинності Закон України від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII «Про споживче кредитування» (далі – Закон № 1734-VIII), який визначає загальні правові та організаційні засади споживчого кредитування в Україні. Закон № 1023-XII застосовується до відносин споживчого кредитування у частині, що не суперечить Закону № 1734-VIII (стаття 11 Закону № 1023-XII у редакції, чинній з 10 червня 2017 року).

Отже, правовідносини банку зі споживачем щодо кредитування для споживчих потреб до 10 червня 2017 року регулювались з урахуванням норм Закону № 1023-XII. З 10 червня 2017 року на ці відносини поширюється Закон № 1734-VIII, а в частині, що йому не суперечить, - також Закон № 1023-XII.

Переглядаючи справу в апеляційному порядку вдруге, суд апеляційної інстанції, встановивши, що ПАТ «Альфа-банк» 28 березня 2015 року направило відповідачам вимогу від 26 березня 2015 року про дострокове повернення кредиту протягом 30 днів з моменту її направлення, а 15 квітня 2015 року – звернулося до суду із цим позовом про дострокове стягнення кредитних коштів, зробив висновок про недотримання банком досудового порядку врегулювання питання дострокового повернення коштів за договором про надання споживчого кредиту, передбаченого частиною десятою статті 11 Закону № 1023-XII (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин),

та про відсутність права вимагати від відповідачів дострокового повернення кредиту.

У постанові від 26 травня 2020 року у справі № 638/13683/15-ц Велика Палата Верховного Суду конкретизувала свій правовий висновок, висловлений у постанові від 27 березня 2019 року у справі № 521/21255/13-ц, вказавши, що суд, установивши, що кредитування відбулося для задоволення споживчих потреб позичальника, має застосувати до встановлених правовідносин приписи, які регулюють відносини споживчого кредитування, зокрема, частини десятої статті 11 Закону № 1023-XII (у редакції, чинній до 10 червня 2017 року), в якій був установлений обов'язковий досудовий порядок врегулювання питання дострокового повернення коштів за договором про надання споживчого кредиту.

У справі № 638/13683/15-ц Велика Палата Верховного Суду висувала, що порушення позивачем визначеного кредитними договорами порядку направлення юридично значимих повідомлень, факт отримання яких адресатами суди не встановили, не може мати наслідком покладення на відповідачів тягаря дострокового погашення заборгованості за кредитними договорами.

У справі, що переглядається, підтверджені обставини направлення 26 березня 2015 року ПАТ «Альфа-банк» відповідачам вимоги про дострокове погашення кредиту протягом 30-ти календарних днів з моменту надіслання цієї вимоги.

Відмінною у цьому випадку є обставина звернення ПАТ «Альфа-банк» до суду з позовом до відповідачів про стягнення заборгованості за кредитним договором 15 квітня 2015 року, тобто раніше, ніж закінчився 30-денний строк для виконання досудової вимоги, передбачений договором та Законом № 1023-XII.

Аналіз частини десятої статті 11 Закону № 1023-XII (у редакції, чинній до 10 червня 2017 року) дає можливість зробити висновок, що головною умовою для звернення кредитодавця до суду з позовом про дострокове стягнення споживчого кредиту є направлення банком відповідної вимоги, що дає можливість боржнику її виконати протягом строку, встановленого в договорі чи Законі, після чого кредитодавець позбавляється права вимагати повернення кредиту достроково.

У разі якщо кредитор направив споживачу вимогу про дострокове погашення кредиту і таке направлення підтверджене, то звернення кредитора до суду з позовом до споживача про стягнення заборгованості за кредитним договором до закінчення визначеного у цій вимозі строку для її виконання не позбавляє можливості споживача виконати умови вимоги, а саме усунути порушення умов договору про надання споживчого кредиту, за умови, що на момент ухвалення рішення у справі строк виконання вимоги про дострокове повернення кредиту сплив.

Тобто направлення відповідно до частини десятої статті 11 Закону № 1023-XII (у редакції, чинній до 10 червня 2017 року) вимоги про дострокове повернення кредиту свідчить про дотримання кредитором вимог цього Закону і не позбавляє суд права вирішити позов по суті заявлених вимог за умови, що на час ухвалення рішення минув строк для виконання вимоги і вона не втратила чинності.

Кредитний договір від 08 серпня 2008 року укладений між ВАТ «Сведбанк», правонаступником якого є ПАТ «Сведбанк», та ОСОБА_1 на суму 33 000 дол. США зі сплатою 11,90 % річних. На забезпечення виконання цього договору 08 серпня 2008 року ОСОБА_2 уклала з банком договір поруки.

Звертаючись до суду з позовом про стягнення заборгованості з відповідачів, ПАТ «Альфа-Банк» надало розрахунок заборгованості станом на 01 березня 2015 року, просило стягнути заборгованість солідарно з поручителя.

У своїх запереченнях на позовну заяву банку поручитель ОСОБА_2 зазначила, що зміну відсоткової ставки у період з 08 по 10 вересня 2008 року до 12,90 % банк здійснив без її згоди, така обставина відповідно до частини першої статті 559 ЦК України зумовлює припинення поруки і, як наслідок, - відмову в задоволенні позовних вимог про стягнення заборгованості за кредитним договором, заявлених до неї як до поручителя.

Збільшення відсоткової ставки за користування кредитом є збільшенням відповідальності поручителя за договором, що відбулося без повідомлення та без згоди поручителя, на що суди попередніх інстанцій уваги не звернули, відповідної норми ЦК України не застосували.

Таким чином, порука ОСОБА_2 за договором поруки від 08 серпня 2008 року є припиненою відповідно до частини першої статті 559 ЦК України.

Крім того, відповідач зазначав, що на погашення заборгованості банк відповідно до статей 36, 37 Закону України від 05 червня 2003 року № 898-IV «Про іпотеку» (далі – Закон № 898-IV) та пункту 11 договору іпотеки від 08 серпня 2008 року – 11 липня 2019 року, тобто на час ухвалення постанови апеляційним судом, звернув стягнення на предмет іпотеки – придбану за кредитні кошти квартиру.

У постанові від 18 січня 2022 року у справі № 910/17048/17 Велика Палата Верховного Суду виснувала, що у випадку, якщо належне виконання основного договору забезпечувалося різними способами чи їх сукупністю, застосування вимог частини четвертої статті 36 Закону № 898-IV щодо недійсності наступних вимог кредитора можливе лише у разі реалізації кредитором своїх прав за усіма такими договорами забезпечення, якщо можливість їх реалізації не втрачена, оскільки у протилежному випадку звернення стягнення на один із предметів іпотеки унеможлиблює забезпечення виконання зобов'язання за допомогою інших способів забезпечення та протирічить принципу свободи договору та рівності сторін. Отже, у випадку забезпечення виконання основного зобов'язання декількома способами, основне зобов'язання не припиняється

у разі, якщо реалізація іпотекодержателем своїх прав на звернення стягнення на предмет іпотеки не потягла повного задоволення його вимог.

Разом з тим у справі, що переглядається, кредитний договір забезпечений порукою та іпотекою, де предметом іпотеки зазначена придбана за кредитні кошти квартира, на яку і звернуто стягнення позивачем, що тягне припинення основного зобов'язання.

Відповідно до частини першої статті 559 ЦК України порука припинена.

Суди першої та апеляційної інстанцій зазначеного не врахували. Апеляційний суд, скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи постанову про відмову в позові, неправильно застосував норми матеріального права, тому рішення апеляційного суду належить змінити в мотивувальній частині, виклавши її у редакції цієї постанови, резолютивну частину залишити без змін.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 04 липня 2023 року у справі № 553/1501/15-ц можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112406153>.

Вимогу про визнання недійсними електронних торгів суд може інтерпретувати як позов про визнання недійсним відповідного договору купівлі-продажу. Проте ця вимога лише за певних умов може бути ефективним способом захисту, наприклад тоді, коли позивачем і відповідачем є продавець і покупець за договором купівлі-продажу.

Якщо позивач не був стороною договору купівлі-продажу, укладеного на електронних торгах, і, наприклад, вважає, що переможець торгів є недобросовісним та не набув право власності на придбане майно, він може скористатися прямо визначеним законом для таких спірних правовідносин способом захисту права. Для застосування вимоги про витребування майна із чужого володіння немає потреби в оскарженні електронних торгів (відповідного правочину купівлі-продажу), складених на їхній підставі протоколу й акта про проведені електронні торги чи викладеного в окремому документі договору купівлі-продажу.

Мораторій на відчуження державного майна, запроваджений Законом України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» не розповсюджується на випадки примусового виконання рішень щодо виплати заробітної плати та інших виплат, що належать працівнику у зв'язку з трудовими відносинами. Однак цей виняток не охоплює випадки примусового виконання будь-якого іншого рішення суду, бо під час такого виконання діє передбачена Законом заборона. Тому після проведення публічних торгів на виконання іншого рішення суду, ніж щодо виплати заробітної плати й інших виплат, що належать працівнику у зв'язку з трудовими відносинами, наступне перерахування отриманих від реалізації обмеженого в обороті майна коштів на погашення саме заборгованості за такими виплатами не легалізує ці торги

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Костянтинівського державного науково-виробничого підприємства «Кварсит» (далі – позивач) до ДП «Сетам», ВПВР УДВС ГТУЮ у Донецькій області, ОСОБА_1 (далі – переможець торгів) за участю прокурора Військової прокуратури об'єднаних сил і третьої особи, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, на стороні позивача – Державного концерну «Укроборонпром» (далі – третя особа) – про визнання недійсними електронних торгів, протоколу проведення електронних торгів та акта про проведені електронні торги за касаційною скаргою третьої особи на рішення Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 18 квітня 2019 року і постанову Донецького апеляційного суду від 4 липня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

18 квітня 2017 року Державний концерн «Укроборонпром» видав наказ, яким затвердив Статут позивача. Позивач є державним комерційним підприємством, заснованим на державній власності та переданим в управління Державного концерну «Укроборонпром» (пункт 1.1 Статуту). Майно позивача є державною власністю і закріплюється за ним на праві господарського відання (пункт 4.1 Статуту).

18 січня 2006 року виконкому Костянтинівської міської ради ухвалив рішення, згідно з яким оформив право власності Костянтинівського казенного науково-виробничого підприємства «Кварсит» на приміщення готелю, розташованого за адресою: Донецька обл., м. Костянтинівка, вул. Шмідта, 33/7.

17 березня 2015 року державний виконавець прийняв постанову, згідно з якою об'єднав виконавчі провадження про стягнення із позивача заборгованості на користь стягувачів у зведене виконавче провадження НОМЕР_2. До складу останнього входять 49 виконавчих проваджень.

2 серпня 2017 року державний виконавець описав і арештував майно, яке належить позивачу, зокрема приміщення готелю.

28 листопада 2017 року згідно з протоколом проведення електронних торгів відбулись електронні торги з реалізації приміщення готелю.

Згідно з протоколом ОСОБА_1 є переможцем електронних торгів.

5 грудня 2017 року заступник начальника ВПВР УДВС ГТУЮ у Донецькій області видав розпорядження, згідно з яким 82 914,86 грн від реалізації арештованого майна приміщення готелю, які надійшли 4 грудня 2017 року на депозитний рахунок ВПВР УДВС ГТУЮ у Донецькій області під час примусового виконання зведеного виконавчого провадження НОМЕР_2, були спрямовані на погашення заборгованості із заробітної плати позивача перед ОСОБА_3 та ОСОБА_4.

Позивач оскаржив до суду електронні торги, протокол їх проведення, а також відповідний акт. Стверджував, що відчуження майна було протиправним, бо відбулося без згоди Державного концерну «Укроборонпром» і всупереч мораторію на примусову реалізацію майна.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Позивач звернувся до суду з вимогами про визнання недійсними не тільки електронних торгів із реалізації арештованого приміщення готелю, але й протоколу та акта про проведені прилюдні торги. Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову. Апеляційний суд це рішення підтримав. Велика Палата Верховного Суду з відмовою у задоволенні вимог про визнання недійсними протоколу й акта про проведені прилюдні торги погоджується, але з інших мотивів, ніж ті, які навели суди попередніх інстанцій.

Велика Палата Верховного Суду вже зазначала, що реалізація майна, зокрема майнових прав, на прилюдних торгах полягає у продажу цього майна, тобто у забезпеченні переходу права власності на нього до покупця – переможця прилюдних торгів. Тому, враховуючи передбачені законодавством щодо прилюдних торгів особливості, проведення таких торгів є правочином. Такий висновок узгоджується з приписами статей 650, 655 і частини четвертої статті 656 ЦК України, які відносять до договорів купівлі-продажу купівлю-продаж на публічних торгах і визначають, що до таких договорів застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено законом про ці види договорів купівлі-продажу або не впливає з їхньої суті (див., зокрема постанови Великої Палати Верховного Суду від 2 листопада 2021 року у справі № 925/1351/19 (пункти 6.17-6.18) та від 7 липня 2020 року у справі № 438/610/14-ц (пункти 38-39), від 6 липня 2022 року у справі № 914/2618/16 (пункт 32), від 28 вересня 2022 року у справі № 483/448/20 (пункт 9.66)).

Набуття майна за результатами електронних торгів є особливим видом договору купівлі-продажу, за яким власником відчужуваного майна є боржник, а продавцями, які мають право примусового продажу такого майна, - державна виконавча служба й організатор електронних торгів. Покупцем відповідно є їхній переможець. Виходячи з наведеного, сторонами договору, оформленого за результатами проведених електронних торгів, є продавці - державна виконавча служба й організатор цих торгів, та покупець - переможець торгів.

Оскільки продаж майна на публічних торгах є правочином, то оскаржити останній можна за певних умов (зокрема, у разі ефективності такого способу захисту для позивача), а не протокол як документ, який засвідчує вчинення цього правочину. Вимоги про визнання недійсними протоколу публічних торгів є неналежним і неефективним способом захисту. Такий самий підхід слід застосовувати і щодо оскарження іншого документа – акта про проведені електронні торги (див. постанови Великої Палати Верховного Суду від 15 вересня 2022 року у справі № 910/12525/20 (пункт 104), від 28 вересня 2022 року у справі № 483/448/20 (пункт 9.66)). З огляду на наведене неналежними та неефективними є відповідні дві вимоги позивача.

Тому рішення судів попередніх інстанцій у частині відмови у задоволенні вимог про визнання недійсними протоколу й акта про проведені електронні торги слід змінити у мотивувальних частинах, виклавши їх у редакції цієї

постанови. Вимогу про визнання недійсними електронних торгів суд може інтерпретувати як позов про визнання недійсним відповідного договору купівлі-продажу. Проте ця вимога лише за певних умов може бути ефективним способом захисту, наприклад, тоді, якщо позивачем і відповідачем є продавець і покупець за договором купівлі-продажу.

Власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним (стаття 387 ЦК України).

Суди попередніх інстанцій для вирішення питання про те, який суб'єкт має право на позов і на який саме (про визнання недійсним договору купівлі-продажу чи про витребування майна), належно не дослідили, чи міг позивач бути власником приміщення готелю за встановленої інформації про те, що воно є у державній власності, та відповідно у який спосіб позивач міг би захистити саме його право на це приміщення у разі порушення останнього.

Якщо позивач не був стороною договору-купівлі продажу, укладеного на електронних торгах, і, наприклад, вважає, що переможець торгів є недобросовісним та не набув право власності на придбане приміщення готелю, він може скористатися прямо визначеним законом для таких спірних правовідносин способом захисту права. Для застосування вимоги про витребування майна з чужого володіння немає потреби в оскарженні електронних торгів (відповідного правочину купівлі-продажу), складених на їх підставі протоколу й акта про проведені електронні торги чи викладеного в окремому документі договору купівлі-продажу.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що придбання майна на публічних торгах не є запорукою добросовісності набувача. Тому питання про добросовісність чи недобросовісність покупця, який набув майно на торгах, слід оцінювати у кожному конкретному випадку окремо.

Позивач стверджував, що стаття 1 Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» (далі – Закон № 2864-III) встановила мораторій на застосування примусової реалізації майна державних підприємств і господарських товариств, у статутних капіталах яких частка держави становить не менше 25 відсотків, до вдосконалення визначеного законами України механізму примусової реалізації майна.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що мораторій на відчуження державного майна, запроваджений Законом № 2864-III у відповідній редакції, не стосувався випадків примусового виконання рішень щодо виплати заробітної плати та інших виплат, що належать працівнику у зв'язку з трудовими відносинами. Однак цей виняток не охоплює випадки примусового виконання будь-якого іншого рішення суду, бо під час такого виконання діє передбачена Законом № 2864-III заборона. Тому після проведення публічних торгів на виконання іншого рішення суду, ніж щодо виплати заробітної плати й інших виплат, що належать працівнику у зв'язку з трудовими відносинами, наступне перерахування отриманих від реалізації обмеженого в обороті майна коштів на погашення саме заборгованості за такими виплатами не легалізує ці торги.

Суди першої й апеляційної інстанцій встановили, що кошти від реалізації приміщення готелю в межах зведеного виконавчого провадження були спрямовані на погашення заборгованості позивача з виплати заробітної плати двом його працівникам. Вказали, що опис та арешт приміщення готелю був здійснений на підставі відповідної постанови державного виконавця від 2 серпня 2017 року. Проте спрямування коштів, отриманих від реалізації приміщення готелю, для погашення зазначеної заборгованості ще не означає, що така реалізація відбувалася з метою погашення заборгованості позивача перед його працівниками, як і те, що саме для цього проведений опис і арешт майна боржника.

Суди попередніх інстанцій не оцінили відомості про зведені виконавчі провадження, а також про винесення державним виконавцем постанов під час звернення стягнення на приміщення готелю у виконавчому провадженні НОМЕР_1. Тоді як для висновку про відповідність примусової реалізації приміщення готелю умовам Закону № 2864-III, щонайменше, необхідно на підставі оцінки доказів встановити, що звернення стягнення на майно позивача відбувалося за рішеннями стосовно виплати заробітної плати й інших виплат, що належать працівнику у зв'язку із трудовими відносинами, а не те, що кошти, отримані від такої реалізації, були надалі спрямовані на погашення заборгованості за цими виплатами. Дослідивши відповідні докази, можна дати відповідь на питання про те, чи були електронні торги проведені відповідно до Закону № 2864-III і з якою метою (примусового виконання рішень щодо виплати заробітної плати й інших виплат, що належать працівникам у зв'язку з трудовими відносинами, чи примусового виконання іншого рішення суду).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 04 липня 2023 року у справі № 233/4365/18 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112406155>.

3. **прави, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновку, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України**

3.1. **Цивільна юрисдикція**

ВП ВС відступила від правового висновку ВСУ щодо витребування майна, яке є індивідуально визначеним або виділеним в натурі, визначивши, що співвласник майна може витребувати частку, яка належить йому у праві спільної сумісної власності, з незаконного володіння незалежно від того, чи є це майно індивідуально визначеним або виділеним у натурі

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Київського апеляційного суду від 01 грудня 2020 року у цивільній

справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, третя особа – приватний нотаріус Васильківського районного нотаріального округу Тернюк Єлизавета Володимирівна, про визнання недійсними договорів дарування, скасування їх державної реєстрації та витребування майна із чужого незаконного володіння, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

З 22 квітня 1972 року ОСОБА_1 та ОСОБА_2 перебували у шлюбі.

У шлюбі вони збудували будинок АДРЕСА_1 та набули земельну ділянку площею 0,1735 га, що знаходиться за вказаною адресою.

04 жовтня 2017 року заочним рішенням Васильківського міськрайонного суду Київської області шлюб між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 розірвано.

З жовтня 2017 року між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 тривав спір з приводу поділу спільного майна подружжя.

21 серпня 2018 року між ОСОБА_2 (дарувальник) і ОСОБА_6 (обдаровувана) укладено договір дарування будинку АДРЕСА_1, а також договір дарування земельної ділянки площею 0,1735 га, розташованої на АДРЕСА_1.

16 квітня 2019 року постановою Київського апеляційного суду, яка залишена без змін постановою Верховного Суду від 20 січня 2020 року, спірні житловий будинок та земельну ділянку визнано об'єктами спільної сумісної власності подружжя ОСОБА_1 та ОСОБА_2 та визнано за кожним з них право власності на вказане нерухоме майно в рівних частках – по 1/2.

Реального поділу майна між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 як між співвласниками житлового будинку та земельної ділянки не проведено.

16 травня 2019 року ОСОБА_6 відчужила спірне нерухоме майно, житловий будинок і земельну ділянку, на користь ОСОБА_4 за договорами купівлі-продажу.

ОСОБА_1 просила визнати недійсними та скасувати державну реєстрацію договорів дарування будинку АДРЕСА_1 та земельної ділянки, а також витребувати із чужого незаконного володіння ОСОБА_4 по 1/2 ідеальній частці спірного будинку та земельної ділянки.

Апеляційний суд відмовив в частині вирішення позовних вимог про витребування майна із чужого незаконного володіння, визначивши, що оскільки позивачка заявила вимоги про витребування на свою користь із чужого незаконного володіння 1/2 частки спірного нерухомого майна, в той час як договори дарування такого майна визнані судом недійсними в цілому, за відсутності виділу ідеальних часток співвласників нерухомого майна в натурі та за відсутності судового рішення про встановлення порядку спільного користування майном, то позовні вимоги про витребування майна з чужого незаконного володіння задоволенню не підлягають.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Передаючи справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду вважав необхідним відступити від висновку Верховного Суду України, викладеного в постанові від 02 вересня 2015 року у справі № 6-1168цс15

та в постанові від 16 серпня 2017 року у справі № 2608/12111/12 (провадження № 6-54цс17), про те, що при застосуванні статті 388 ЦК України в подібних правовідносинах витребувати можна лише індивідуально визначене майно або майно, яке виділено в натурі.

При розгляді справи суд має з'ясувати: чи передбачений обраний позивачем спосіб захисту законом або договором; чи передбачений законом або договором ефективний спосіб захисту порушеного права/інтересу позивача; чи є спосіб захисту, обраний позивачем, ефективним для захисту його порушеного права/інтересу у спірних правовідносинах.

Ефективним способом захисту права неволодіючого власника майна до володіючого, на його думку, невластника є звернення з віндикаційним позовом, тобто з позовом про витребування майна (пункт 6.43 постанови Великої Палати Верховного Суду від 02 липня 2019 року у справі № 48/340 (провадження № 12-14звг19)).

Належна позивачці 1/2 частки нерухомого майна, а саме житлового будинку та земельної ділянки, є майном, яке може бути витребувано від особи, яка заволоділа ним.

Власник має право витребувати майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним (стаття 387 ЦК України), незалежно від того, чи заволоділа ця особа незаконно спірним майном сама, чи придбала його в особи, яка не мала права відчужувати це майно.

Тобто можливість витребування майна з володіння іншої особи законодавець ставить у залежність насамперед від змісту правового зв'язку між позивачем та спірним майном, його волевиявлення щодо вибуття майна, а також від того, чи є володілець майна добросовісним чи недобросовісним набувачем та від характеру набуття майна (оплатно чи безоплатно).

Право власника витребувати своє майно у всіх випадках і без будь-яких обмежень при володінні цим майном набувачем без правових підстав, тобто недобросовісним набувачем, передбачено статтею 387 ЦК України, а право власника витребувати своє майно від добросовісного набувача передбачено у статті 388 ЦК України і є обмеженим.

Набувача ОСОБА_4 суд першої інстанції вважав недобросовісним набувачем, бо він як набувач міг знати про наявність перешкод до вчинення правочину купівлі-продажу нерухомого майна у ОСОБА_3, у тому числі й те, що продавець не мала права відчужувати це майно. Зазначене твердження ОСОБА_4 не спростовав і не оскаржив. Апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції подав лише ОСОБА_2. Суд апеляційної інстанції відхилив доводи апеляційної скарги про недоведеність ознак недобросовісності в діях кінцевого набувача нерухомого майна ОСОБА_4, тому у суду касаційної інстанції відсутні підстави піддавати ці висновки сумніву.

З урахуванням наведеного до спірних правовідносин застосовуються положення статті 387 ЦК України.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у витребуванні з чужого незаконного володіння ОСОБА_4 1/2 частки спірного майна лише з тих підстав, що ідеальні частки співвласників нерухомого майна не виділені, рішення про встановлення порядку спільного користування майна відсутнє.

З таким висновком Велика Палата Верховного Суду не погоджується.

Однією з підстав державної реєстрації права власності на нерухоме майно є рішення суду, яке набрало законної сили, щодо права власності на це майно (пункт 9 частини першої статті 27 Закону № 1952-IV). Рішення суду про витребування нерухомого майна із чужого незаконного володіння є таким рішенням і передбачає внесення відповідного запису до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

У разі задоволення позовної вимоги про витребування нерухомого майна із чужого незаконного володіння суд витребує таке майно на користь позивача, а не зобов'язує відповідача повернути це майно власникові. Таке рішення суду є підставою для внесення до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно запису про державну реєстрацію за позивачем права власності на нерухоме майно, зареєстроване в цьому реєстрі за відповідачем.

Відповідно до статті 361 ЦК України співвласник має право самостійно розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності.

Оскільки у справі, що переглядається, заявлено позов про витребування 1/2 ідеальної частки спірного будинку та земельної ділянки, наслідком задоволення позову буде внесення записів про державну реєстрацію за позивачкою права власності на 1/2 спірного будинку та 1/2 земельної ділянки, а за ОСОБА_4 права власності на 1/2 цих житлового будинку та земельної ділянки.

Такий висновок узгоджується з постановою Верховного Суду України від 16 вересня 2015 року у справі № 6-1203цс15, у якій витребувано від відповідача на користь позивачів 54/100 частки квартири без з'ясування, чи є це майно індивідуально визначеним або виділеним в натурі.

Виділ частки з майна, що є у спільній частковій власності, передбачено у статті 364, а поділ майна, що є у спільній частковій власності, урегульовано у статті 367 ЦК України. Вказане уможлиблюється після витребування 1/2 спірного нерухомого майна на користь позивачки.

З урахуванням наведеного Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновку Верховного Суду України, викладеного в постановках від 02 вересня 2015 року у справі № 6-1168цс15 та від 16 серпня 2017 року у справі № 6-54цс17, а також висновку Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду в постановках від 21 серпня 2018 року у справі № 757/32440/15-ц (провадження № 61-14437св18), від 05 вересня 2018 року у справі № 723/1983/16-ц (провадження № 61-22402св18) та від 20 січня 2021 року у справі № 2-4440/11 (провадження № 61-5464св20) про те,

що витребувати можна лише індивідуально визначене майно або майно, яке виділено в натурі.

Апеляційним судом неправильно застосовано норми матеріального права. Суд першої інстанції ухвалив законне і обґрунтоване рішення про задоволення позову у частині витребування із чужого незаконного володіння ОСОБА_4 по 1/2 частці спірного житлового будинку та земельної ділянки, проте помилково не зазначив у мотивувальній частині рішення, на користь кого витребується спірне нерухоме майно.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 20 червня 2023 року у справі № 362/2707/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111908321#>.

Зобов'язання за договором поруки / іпотеки нерозривно пов'язані з особою боржника, тому в разі смерті цього боржника кредитор, який хоче задовольнити свої вимоги за рахунок предмета договору поруки / іпотеки, повинен отримати від поручителів померлого та/або іпотекодавців відповідну згоду забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником (спадкоємцем).

У разі ж недосягнення згоди й неотримання кредитором згоди поручителя та/або іпотекодавця забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником (спадкоємцем) порука та/або іпотека визнаються припиненими

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, яка діє в своїх інтересах, в інтересах малолітньої ОСОБА_3 та як правонаступник ОСОБА_4, ТОВ «Обарівінвест», про звернення стягнення на предмет іпотеки та стягнення заборгованості за кредитним договором; за зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про визнання договору поруки припиненим, за зустрічним позовом ТОВ «Обарівінвест» до ОСОБА_1 про визнання договору поруки припиненим; за зустрічним позовом ТОВ «Обарівінвест» до ОСОБА_1 про визнання іпотеки за іпотечним договором припиненою, за касаційною скаргою ОСОБА_1, поданою адвокатом, на постанову Волинського апеляційного суду від 15 березня 2021 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

03 лютого 2012 року між ПАТ «Златобанк» та ОСОБА_4 було укладено кредитний договір.

На забезпечення виконання умов цього договору банк того ж дня уклав із ОСОБА_2 та ТОВ «Обарівінвест» самостійні договори поруки, а також з ТОВ «Обарівінвест» – договір іпотеки.

Додатковим договором до іпотечного договору, укладеним між ПАТ «Златобанк» і ТОВ «Обарівінвест», визначено ліміт відповідальності у розмірі 4 281 818,18 грн.

12 лютого 2015 року ПАТ «Златобанк» уклало із ТОВ «КУА АПФ «Актив плюс» договір відступлення прав вимоги, відповідно до умов якого передало

останньому вимоги за кредитним договором та договорами поруки й іпотеки, який своєю чергою передав право вимоги ОСОБА_1.

Ухвалою Рівненського районного суду Рівненської області від 22 грудня 2015 року ОСОБА_1 залучений до участі у справі як правонаступник позивача ПАТ «Златобанк».

ОСОБА_4 помер. Єдиним спадкоємцем, який прийняв спадщину після його смерті, є малолітня донька померлого ОСОБА_3.

12 лютого 2019 року Миколаївським апеляційним судом стягнуто з правонаступника ОСОБА_4 – ОСОБА_3 у межах вартості майна, одержаного нею у спадщину на користь ОСОБА_1 заборгованість за кредитним договором розмірі 239 052,50 грн. У задоволенні позову до ОСОБА_2 і ТОВ «Обарівінвест» (як поручителів) відмовлено з підстав того, що порука припинилась на підставі положення частини першої статті 523 ЦК України у зв'язку зі смертю ОСОБА_4, оскільки його поручителі не надали згоду відповідати за нового боржника – спадкоємця ОСОБА_4.

Пред'являючи позов у справі, банк, а в подальшому ОСОБА_1, посилались на те, що ОСОБА_4 за життя не виконував зобов'язань за кредитним договором, у результаті чого утворилася заборгованість, яку, на думку позивача, мають сплатити його спадкоємець та поручителі. Позивач наголошував на тому, що несплата кредитної заборгованості дає підстави для звернення стягнення на предмет іпотеки.

Справа судами розглядалася неодноразово. Відмовляючи у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 до поручителів ОСОБА_2, ТОВ «Обарівінвест» про стягнення заборгованості за кредитним договором, апеляційний суд зазначив, що у договорах поруки, які укладені між банком та ОСОБА_2 і ТОВ «Обарівінвест», відсутня умова про згоду поручителів відповідати за правонаступника боржника. У зв'язку з цим, у відповідності до частини першої статті 523, частини третьої статті 559 ЦК України, відсутні правові підстави для стягнення з вказаних відповідачів, як поручителів, заборгованості за кредитним договором.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

У випадку смерті боржника за кредитним договором його права й обов'язки за цим договором переходять до спадкоємців, які зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину (частина перша статті 1282 ЦК України).

Преюдиційною постановою Миколаївського апеляційного суду від 12 лютого 2019 року зі спадкоємця ОСОБА_4 – ОСОБА_3 стягнута кредитна заборгованість в межах вартості отриманої нею спадщини, яка визначена судом у розмірі 239 052,50 грн.

Отримання ОСОБА_3 спадщини після смерті ОСОБА_4 в більшому обсязі та вартості, ніж встановлено у справі, судами не встановлено, заявник у касаційній скарзі про це також не зазначає.

Тому підстав покладати на спадкоємця боржника ОСОБА_3 додаткову відповідальність за кредитним договором від 03 лютого 2012 року і стягувати із неї кредитну заборгованість поза межами вартості майна, одержаного у спадщину, Велика Палата Верховного Суду не вбачає.

Спільну підставу для припинення поруки та застави (іпотеки) законодавець визначив у частині першій статті 523 ЦК України, відповідно до якої порука або застава, встановлена іншою особою, припиняється після заміни боржника, якщо поручитель або заставадавець не погодився забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником.

Заміна боржника може відбуватися з різних підстав, у тому числі й з незалежних від нього, зокрема у результаті його смерті.

У випадку смерті боржника за кредитним договором його права і обов'язки за цим договором переходять до спадкоємців, які зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину. Кожен із спадкоємців зобов'язаний задовольнити вимоги кредитора особисто, у розмірі, який відповідає його частці у спадщині. Вимоги кредитора вони зобов'язані задовольнити шляхом одноразового платежу, якщо домовленістю між спадкоємцями і кредитором інше не встановлено. У разі відмови від одноразового платежу суд за позовом кредитора стягує заборгованість в межах вартості майна, одержаного у спадщину (стаття 1282 ЦК України).

За змістом зазначеної норми у разі смерті фізичної особи, боржника за зобов'язанням у правовідносинах, що допускають правонаступництво в порядку спадкування, обов'язки померлої особи (боржника) за загальним правилом переходять до іншої особи – її спадкоємця, тобто відбувається передбачена законом заміна боржника в зобов'язанні, який відповідає перед кредитором в межах вартості одержаного у спадок майна.

Слід наголосити, що зобов'язання за договором поруки нерозривно пов'язані з особою боржника, тому у разі смерті цього боржника, кредитор, який хоче задовольнити свої вимоги, повинен отримати від поручителів померлого та/або іпотекодавців відповідну згоду забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником (спадкоємцем).

У разі отримання такої згоди правовідносини поруки/іпотеки за своїм змістом і природою продовжують існувати за основними своїми характеристиками.

У разі ж недосягнення згоди і неотримання кредитором згоди поручителя та/або іпотекодавця забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником (спадкоємцем), порука та/або іпотека визнаються припиненими.

Згоди відповідати за нового боржника (ОСОБА_3) ОСОБА_2 та ТОВ «Обарівінвест» не надавали, що відповідно до положень частини першої статті 523 ЦК України свідчить про припинення поруки та іпотеки і відсутність у них зобов'язань з погашення заборгованості за кредитним договором, у тому числі за рахунок предмета цієї іпотеки.

Отже, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про визнання іпотеки за іпотечним договором від 03 лютого 2012 року, укладеним між ПАТ «Златобанк» та ТОВ «Обарівінвест», припиненою, а також про відмову у стягненні із поручителів кредитної заборгованості.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 04 липня 2023 року у справі № 570/3891/14 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112406150>.

Строк, передбачений частиною четвертою статті 559 ЦК України, є преклюзивним, тобто його закінчення є підставою для припинення поруки, а отже і для відмови кредиторів в позові в разі звернення до суду. Цей строк не можна поновити, зупинити чи перервати. Суд зобов'язаний самостійно застосовувати положення про строк, передбачений вказаним приписом, на відміну від позовної давності, яку застосовує суд за заявою сторін.

Якщо поручитель поза межами строку помилково виконає вже фактично неіснуючий обов'язок, він може за своїм вибором вимагати повернення виконаного як безпідставно набутого кредитором

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ТОВ «ФК «Дніпрофінансгруп» на постанову Вінницького апеляційного суду від 18 червня 2021 року у цивільній справі за позовом ВАТ «КБ «Надра», правонаступником якого є ТОВ «ФК «Дніпрофінансгруп», до ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 про стягнення заборгованості за кредитним договором, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

07 травня 2008 року між ВАТ «КБ «Надра» та ОСОБА_1 укладено кредитний договір, на забезпечення якого банк того ж дня уклав із ОСОБА_3 і ОСОБА_2 договори поруки.

У зв'язку з неналежним виконанням ОСОБА_1 взятих на себе зобов'язань за кредитним договором утворилася заборгованість.

04 березня 2009 року банк направив на адреси поручителів претензії, за змістом яких вимагав від поручителів у повному обсязі виконати свої зобов'язання за договором поруки та погасити заборгованість зі сплати кредиту. Зазначені претензії боржником та поручителями отримані 20 березня 2009 року.

З урахуванням умов кредитного договору строк виконання зобов'язання щодо повернення кредитних коштів настав 03 квітня 2009 року.

У серпні 2009 року ВАТ «КБ «Надра» вперше звернулося до Ленінського районного суду міста Вінниці з позовом до ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

27 листопада 2009 року ОСОБА_2 подала апеляційну скаргу на ухвалу Ленінського районного суду міста Вінниці від 17 листопада 2009 року про направлення справи за підсудністю. Відповідачка просила розглядати справу

за місцем її проживання у Вінницькій області, оскільки перебуває у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

03 лютого 2010 року ухвалою Шевченківського районного суду міста Києва відкрито провадження у справі за позовом ВАТ «КБ «Надра» до ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

15 жовтня 2010 року ухвалою Шевченківського районного суду міста Києва позовну заяву ВАТ «КБ «Надра» до ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 про стягнення заборгованості за кредитним договором повернуто позивачу для подання до належного суду.

У лютому 2011 року ВАТ «КБ «Надра» повторно звернулося до Ленінського районного суду міста Вінниці з позовом про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції в частині стягнення заборгованості з ОСОБА_2 та ОСОБА_3, апеляційний суд зазначив, що цій справі підлягають застосуванню норми частини четвертої статті 559 ЦК України (у редакції, чинній на час розгляду справи судом першої інстанції) про припинення поруки, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя. Оскільки вказаний шестимісячний строк відноситься до преклюзивних, а банк не подав відповідного позову до поручителів у межах цього строку, порука вважається припиненою і в стягненні коштів з поручителів слід відмовити.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Відповідно до частини четвертої статті 559 ЦК України (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) порука припиняється після закінчення строку, встановленого в договорі поруки. У разі, якщо такий строк не встановлено, порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя. Якщо строк основного зобов'язання не встановлений або встановлений моментом пред'явлення вимоги, порука припиняється, якщо кредитор не пред'явить позову до поручителя протягом одного року від дня укладення договору поруки.

Отже, порука – це строкове зобов'язання, і незалежно від того, чи встановлено договором або законом строк її дії, його вплив припиняє відповідне право кредитора.

Відповідно до частини першої статті 251 ЦК України строком є певний період у часі, зі впливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

З аналізу частини четвертої статті 559 ЦК України можна зробити висновок, що строк поруки відноситься до преклюзивних, це строк існування самого зобов'язання поруки, а застосоване в цій нормі поняття «строк чинності поруки» повинне розглядатися як строк, протягом якого кредитор може реалізувати свої права за порукою як видом забезпечення зобов'язання.

Тому і право кредитора, і обов'язок поручителя після його закінчення припиняються, а це означає, що жодних дій щодо реалізації цього права, в тому числі застосування примусових заходів захисту в судовому порядку, кредитор вчиняти не може.

Строк, передбачений частиною четвертою статті 559 ЦК України, є преклюзивним, тобто його закінчення є підставою для припинення поруки, а отже, і для відмови кредиторів в позові у разі звернення до суду. Цей строк не можна поновити, зупинити чи перервати. Суд зобов'язаний самостійно застосовувати положення про строк, передбачений вказаним приписом, на відміну від позовної давності, яка застосовується судом за заявою сторін. Якщо поручитель поза межами строку помилково виконає уже фактично неіснуючий обов'язок, він може за своїм вибором вимагати повернення виконаного як безпідставно набутого кредитором.

З огляду на преклюзивний характер строку поруки та зумовлене цим припинення права кредитора на реалізацію забезпеченого порукою зобов'язання застосоване у другому реченні частини четвертої статті 559 ЦК України словосполучення «пред'явлення вимоги» до поручителя протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання як умови чинності поруки слід розуміти як пред'явлення кредитором у встановленому законом порядку протягом зазначеного строку саме позовної, а не будь-якої іншої вимоги до поручителя. Це твердження не позбавляє кредитора можливості пред'явити до поручителя іншу письмову вимогу про погашення заборгованості боржника, однак і в такому разі кредитор може звернутися з такою вимогою до суду лише протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання.

Тобто ні норма статті 257 ЦК України про загальну позовну давність, ні частини другої статті 258 цього Кодексу про спеціальну позовну давність не можуть бути застосовані до вимог, заявлених до поручителя, оскільки строк звернення з позовом до поручителя обмежується строком поруки відповідно до частини четвертої статті 559 ЦК України (пункт 40 постанови Великої Палати Верховного Суду в постанові від 08 червня 2021 року у справі № 202/781/14-ц (провадження № 14-356цс19)).

А тому і вимоги статей 263 та 264 ЦК України про зупинення та переривання перебігу позовної давності не можуть бути застосовані до вимог, заявлених кредитором до поручителів у судовому порядку.

Ні стаття 559, ні будь-які інші норми ЦК України не містять положень про можливість поновлення, зупинення чи переривання строку звернення з вимогами до поручителя.

Судова практика про застосування частини четвертої статі 559 ЦК України є послідовною та сталою, Велика Палата Верховного Суду відступу від зазначених вище правових позицій не вбачає.

Звернення банку у серпні 2009 року з позовом спочатку в один суд першої інстанції (Ленінський районний суд міста Вінниці), а потім направлення справи

за підсудністю в інший суд не може бути підставою для переривання строку, передбаченого частиною четвертою статті 559 ЦК України, який, як уже зазначено, є преклюзивним, оскільки провадження у вказаній справі закінчене постановленням ухвали про повернення позовної заяви позивачу.

І таке звернення не є вимогою до поручителя у цій справі у розумінні частини четвертої статті 559 ЦК України.

Для вирішення вказаної справи визначальним є направлення банком 04 березня 2009 року на адресу поручителів пропозиції про виконання зобов'язань за договором поруки на погашення заборгованості за кредитним договором у повному обсязі, які поручителі отримали 20 березня 2009 року та звернення з цим позовом у лютому 2011 року.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 04 липня 2023 року у справі №2-1268/11 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112406151#>.

4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції

4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства

Спір за позовом одного зі спадкоємців засновника підприємства щодо оскарження свідоцтва про право власності на частку у статутному капіталі підприємства, яка одержана відповідачкою як учасницею сімейних правовідносин (спільна сумісна власність), та, відповідно, про перерозподіл часток у статутному фонді підприємства між спадкоємцями підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Той факт, що спадкоємці на час оскарження свідоцтва вже набули статусу учасників підприємства, не свідчить про наявність спору щодо корпоративних прав у юридичній особі, адже всі підстави виникнення такого спору є юридичними фактами сімейного та спадкового права, які мали місце до набуття спадкоємцями статусу учасників підприємства

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, - приватний нотаріус Хмельницького міського нотаріального округу, про визнання недійсним свідоцтва про право власності, скасування реєстраційної дії та визнання права власності на спадкове майно в порядку спадкування за касаційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 19 січня 2022 року та постанову Хмельницького апеляційного суду від 04 травня 2022 року та касаційною скаргою ОСОБА_2 на постанову Хмельницького апеляційного суду від 04 травня 2022 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

22 лютого 2001 року включено відомості про юридичну особу ПП «КАВЕМ» до відповідного державного реєстру. Керівником та директором був зазначений ОСОБА_3.

03 листопада 2001 року ОСОБА_3 та ОСОБА_2 зареєстрували шлюб, у якому народився син ОСОБА_4, син ОСОБА_5 та дочка ОСОБА_4.

ОСОБА_3 помер.

15 серпня 2019 року ОСОБА_2 у своїх інтересах та в інтересах неповнолітніх дітей ОСОБА_5 і ОСОБА_4, а також син ОСОБА_4 та батьки ОСОБА_6 і ОСОБА_7 подали заяви приватному нотаріусу про прийняття спадщини після смерті ОСОБА_3.

ОСОБА_6 відмовився від прийняття спадщини на все майно, що залишилося після смерті ОСОБА_3, на користь матері померлого – ОСОБА_7.

ОСОБА_7 померла.

13 травня 2021 року приватний нотаріус з посиланням на статтю 63 СК України видала ОСОБА_2 свідоцтво про право власності на 1/2 частки у праві спільної сумісної власності на майно, набуте подружжям за час шлюбу, а саме на 1/2 частки у статутному капіталі ПП «КАВЕМ».

Також відповідно до свідоцтва про право на спадщину за законом від 13 травня 2021 року спадкоємцями майна ОСОБА_3, а саме 1/2 частки в статутному капіталі ПП «КАВЕМ», є його дружина ОСОБА_2 на 1/6 частки, його син ОСОБА_4 на 1/6 частки, його син ОСОБА_5 на 1/6 частки, його донька ОСОБА_4 на 1/6 частки, його матір ОСОБА_7 на 1/3 частки (з урахуванням 1/6 частки, від якої відмовився батько померлого ОСОБА_6).

ОСОБА_1 прийняла спадщину за заповітом після смерті ОСОБА_7 та вважає, що ОСОБА_2 безпідставно отримала свідоцтво про право власності на 1/2 частки майна в статутному капіталі ПП «КАВЕМ» як співвласниця майна подружжя, оскільки підприємство засновано до укладення шлюбу.

ПОЗИЦІЯ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Визначення юрисдикції зазначеного спору залежить від визначення змісту спірних правовідносин, а саме які спірні правовідносини існують між сторонами: сімейні, спадкові чи корпоративні.

З обставин, встановлених судами попередніх інстанцій, вбачається, що в лютому 2001 року до Єдиного державного реєстру внесено запис про юридичну особу ПП «КАВЕМ», єдиним власником та керівником якого зазначено ОСОБА_3.

У листопаді 2001 року ОСОБА_3 та ОСОБА_2 (відповідачка у справі) уклали шлюб, у якому народилося два сини та дочка.

Шлюбні правовідносини між ОСОБА_3 та ОСОБА_2 виникли за дії Кодексу про шлюб та сім'ю України (далі – КпШС України), який діяв до 01 січня 2004 року, який передбачав такі правила.

Стаття 24 КпШС України передбачала, що майно, яке належало кожному з подружжя до одруження, а також одержане ним під час шлюбу в дар або в порядку успадкування, є власністю кожного з них.

Роздільним майном кожного з подружжя є також речі індивідуального користування (одяг, взуття тощо), хоча б вони і були придбані під час шлюбу за рахунок спільних коштів подружжя, за винятком коштовностей та предметів розкоші.

Кожний з подружжя самостійно володіє, користується і розпоряджається належним йому роздільним майном.

Також визначалося, що в разі поділу майна, яке є спільною сумісною власністю подружжя, їх частки визнаються рівними. В окремих випадках суд може відступити від начала рівності часток подружжя, враховуючи інтереси неповнолітніх дітей або інтереси одного з подружжя, що заслуговують на увагу (стаття 28 КпШС України)

Аналогічні норми містить і СК України від 10 січня 2002 року, який набрав чинності 01 січня 2004 року і діяв на час смерті ОСОБА_3.

Правовідносини, які пов'язані з отриманням ОСОБА_2 свідоцтва про право власності на частку майна подружжя, урегульовано нормами сімейного законодавства, і з позовної заяви вбачається, що позивачка ставить під сумнів ту обставину, що ПП «КАВЕМ» є спільною сумісною власністю подружжя, а відтак і право ОСОБА_2 на 1/2 частки у статутному фонді приватного підприємства.

Після смерті ОСОБА_3 його дружина ОСОБА_2 отримала свідоцтво про право власності на 1/2 частку в статутному капіталі ПП «КАВЕМ» саме на підставі норм сімейного законодавства, яке передбачало наявність спільної сумісної власності подружжя та рівність їх часток у такій власності.

Позивачка ОСОБА_1 отримала свідоцтво про право на спадщину за заповітом, оскільки її батько ОСОБА_6 відмовився від частки у спадщині на користь її матері ОСОБА_7, яка залишила заповіт, за яким усе майно заповіла ОСОБА_1.

Між спадкоємцями виник спір з приводу перерозподілу часток у спадковому майні, оскільки позивачка зазначила, що статутний фонд ПП «КАВЕМ» мав бути перерозподілений між спадкоємцями першої черги з урахуванням рівності їх часток у спадковій масі у зв'язку з необґрунтованим, на її розсуд, вилученням із цієї маси 1/2 частки як частки подружжя у спільній сумісній власності.

У частині першій статті 1261 ЦК України визначено коло осіб, які відносяться до першої черги спадкоємців за законом, а саме це діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки.

Частки у спадщині кожного із спадкоємців за законом є рівними (частина перша статті 1267 ЦК України).

Спірні правовідносини, окрім норм сімейного законодавства, урегульовано нормами цивільного (спадкового) права, бо потребують визначення спадкової маси, з урахуванням норм сімейного законодавства та перевірки поділу такої маси між спадкоємцями за законом.

Разом з тим чинним законодавством унормовано і корпоративні правовідносини щодо прав на частку у статутному фонді приватного підприємства.

У даному випадку питання перерозподілу часток у статутному фонді ПП «КАВЕМ» є похідним і залежить від вирішення питання про право дружини ОСОБА_3 на 1/2 частки спільної сумісної власності подружжя, а відтак і від визначення часток кожного спадкоємця у спадковій масі після смерті спадкодавця ОСОБА_3.

Велика Палата Верховного Суду вказувала у своїх правових висновках, що, визначаючи юрисдикцію спору, слід також мати на увазі, що у Законі № 1576-XII та Законі України від 06 лютого 2018 року № 2275-VIII «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – Закон № 2275-VIII) упорядковані правовідносини між учасниками товариства щодо майна товариства і, зокрема, формування статутного капіталу та розподілення майна товариства при виході учасника з господарського товариства (пункт 50 постанови Великої Палати Верховного Суду від 27 квітня 2021 року у справі № 591/5242/18).

Закон № 2275-VIII у редакції, на час виникнення спірних правовідносин, передбачав, що у разі смерті або припинення учасника товариства його частка переходить до його спадкоємця чи правонаступника без згоди учасників товариства (частина перша статті 23).

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що за наслідком виникнення чи визнання права на спадщину з'являється право на участь в управлінні та діяльності господарського товариства, що є ознакою набуття корпоративних прав спадкоємцями, при тому, що таке набуття не пов'язане з будь-яким рішенням зборів учасників про прийняття такого спадкоємця до складу учасників товариства, що підтверджується висновком Великої Палати Верховного Суду в постанові від 03 листопада 2020 року у справі № 922/88/20 (провадження № 12-59гс20).

У справі, що розглядається, позивачка оспорує свідоцтво про право власності на 1/2 частку майна у статутному капіталі ПП «КАВЕМ», видане відповідачці з порушенням, на її думку, вимог статей сімейного законодавства, оскільки вважала, що ПП «КАВЕМ» засноване її братом до укладення шлюбу, тобто не є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя ОСОБА_3 та ОСОБА_2. Відтак вважала свою матір ОСОБА_7 спадкоємицею 1/3 (а не 1/6) частки в статутному капіталі підприємства.

Оскарження спадкоємицею розміру своєї частки в статутному капіталі ПП «КАВЕМ» є похідним від оскарження розміру частки у спадщині. У даному випадку первинним є спір про частку у спадщині, а не про частку в статутному капіталі.

Право на отримання ОСОБА_2 спірного свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя було здійснене відповідачкою як учасницею сімейних правовідносин. При цьому отримання зазначеного

свідоцтва жодним чином не пов'язане з корпоративними відносинами або їх реалізацією, а навпаки – потребують встановлення сімейно-правових зв'язків, а в разі оскарження такого свідоцтва – вирішення сімейно-правового спору, а саме, яким чином відбулося збільшення статутного фонду ПП «КАВЕМ» та чи тягне таке збільшення перетворення об'єкту права особистої приватної власності ОСОБА_3 на об'єкт права спільної сумісної власності подружжя ОСОБА_2, що потребує відповідного рішення суду.

Той факт, що спадкоємці на час оскарження свідоцтва вже набули статусу учасників ПП «КАВЕМ», не свідчить про наявність спору щодо корпоративних прав у юридичній особі, адже всі підстави виникнення такого спору є юридичними фактами сімейного та спадкового права, які мали місце до набуття спадкоємцями статусу учасників ПП «КАВЕМ».

Отже, відносини з оспорювання свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя, перерозподілу спадкових часток є сімейними та спадковими огляду на те, що: 1) такі відносини виникли між учасниками сімейних і спадкових відносин. Жодні інші особи, які не володіють спеціальним статусом спадкоємця, подружжя тощо, їх учасниками бути не можуть; 2) спірні відносини виникли щодо об'єктів, які мають спеціальний правовий режим, що існує лише в сімейному та спадковому праві – спільне майно подружжя, спадщина.

Інший підхід для визначення юрисдикційності спору уможливить вирішення спору між спадкоємцями у судах двох юрисдикцій: у господарській – у разі отримання свідоцтва про право на спадщину і реєстрації часток у ЄДРПОУ; і щодо іншого майна – у цивільній юрисдикції, що не допускається і порушує принципи правової визначеності, що прямо заборонено пунктом 4 частини першої статті 20 ГПК України, згідно з яким господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах.

Апеляційний суд відмов у задоволенні позову ОСОБА_1 з тих підстав, що вона не заявила позовних вимог до всіх належних відповідачів (дітей ОСОБА_3), які мають безпосередній зв'язок зі спірними правовідносинами, оскільки вирішення зазначеного спору може вплинути на розмір та вартість їх часток у спадковому майні.

Предметом спору в цій справі є визнання права на спадкове майно, а тому учасниками справи мають бути всі спадкоємці, які прийняли спадщину.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 04 липня 2023 року у справі № 686/20282/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112406152>.

5. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 15 червня 2023 року.

Справа № 657/1024/16-ц (провадження № 14-5цс23).

Сторони: ПАТ «Укргазбанк» до ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суддя-доповідач: Гудима Д. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КЦС ВС існує необхідність відступити від правового висновку КГС ВС, викладеного у постанові від 17 серпня 2021 року у справі № 910/19210/15, щодо можливості доповнення позовів про стягнення заборгованості вимогами про стягнення передбачених частиною другою статті 625 ЦК України трьох процентів річних та інфляційних втрат за прострочення виконання грошових зобов'язань.

2. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 21 червня 2023 року.

Справа № 573/1020/22 (провадження № 14-40цс23).

Сторони: ОСОБА_1 до Білопільського міського голови, Білопільської міської ради, КП Білопільської міської ради «Куянівське торгово-комунальне підприємство» про визнання незаконним і скасування розпорядження про звільнення, поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Суддя-доповідач: Мартев С. Ю.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правових висновків, викладених у постановках КАС ВС від 30 січня 2020 року у справі № 815/3200/16; від 06 серпня 2020 року у справі № 186/294/16-а щодо поширення додаткової підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця, передбаченої пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України – припинення повноважень посадових осіб, на посадових осіб юридичних осіб публічного права, зокрема органів державної влади та місцевого самоврядування.

3. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 21 червня 2023 року.

Справа № 757/47946/19-ц (провадження № 14-37цс23).

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, за участю третьої особи – приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу про визнання договору купівлі-продажу нерухомого майна недійсним та скасування реєстраційного запису реєстратором.

Суддя-доповідач: Мартев С. Ю.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає, що існує необхідність відступити від висновку, викладеного у постановках КГС ВС, про те, що в апеляційному порядку окремо від рішення суду підлягають оскарженню ухвали суду першої інстанції про залишення без розгляду (повернення) заяв, поданих по суті справи.

4. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 21 червня 2023 року.

Справа № 917/1212/21 (провадження № 12-24гс23).

Сторони: заступника керівника Полтавської обласної прокуратури в інтересах держави в особі КМУ до приватного нотаріуса; Державної служби геології та надр України; ПАТ «Національна акціонерна компанія «Надра України»; ТОВ «ГК «Інвестсервіс»; ТОВ «ІК «Комфорт Капітал» про визнання незаконними та скасування рішення про державну реєстрацію та наказу, недійсним договору купівлі-продажу, витребування майна з чужого незаконного володіння.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає, що існує необхідність відступити від висновку КАС, викладеного у постанові від 09 жовтня 2018 року у справі № 826/11262/15 щодо визначення моменту переходу права державної власності на майно до створеного державою господарського товариства шляхом внесення державного майна до статутного капіталу товариства, зокрема, за наслідком завершення процедури приватизації шляхом відчуження приватним особам акцій товариства.

5. Суд, який направив справу: ККС ВС.

Дата прийняття ухвали: 21 червня 2023 року.

Справа № 633/195/17 (провадження № 13-39кс23).

Суддя-доповідач: Кравченко С. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: ККС ВС вважає, що існує виключна правова проблема, яка полягає у відсутності на законодавчому рівні та у судовій практиці чітких критеріїв визначення понять «правоохоронний орган» та «працівник правоохоронного органу», що породжує неоднакове застосування норм матеріального та процесуального права.

6. Суд, який направив справу: КАС ВС.

Дата прийняття ухвали: 05 липня 2023 року.

Справа № 640/26320/20 (провадження № 11-97апп23).

Сторони: ПрАТ «Компанія «Райз» до Міністерства юстиції України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача, - НБУ, про скасування постанов.

Суддя-доповідач: Прокопенко О. Б.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: порушення правил предметної юрисдикції.

Опис: На думку КАС ВС, вирішення цього спору є неможливим без вирішення питання, чи поширюється юрисдикція адміністративних судів на справи у спорах з приводу оскарження постанови державного виконавця про поновлення вчинення виконавчих дій у виконавчих провадженнях з примусового виконання наказів господарського суду, які об'єднані у зведене виконавче провадження, стороною у якому є боржник, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство.

7. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 05 липня 2023 року.

Справа № 910/14489/20 (провадження № 12-26гс23).

Сторони: ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз України» до ПАТ «НЕК «Укренерго», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» про зобов'язання вчинити дії.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного в постанові ВП ВС від 03 серпня 2022 року у справі № 910/9627/20 щодо застосуванням у національній судовій системі практики Суду Європейського Союзу.

8. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 06 липня 2023 року.

Справа № 906/1026/22 (провадження № 12-33гс23).

Сторони: ПАТ АБ «Укргазбанк» до ТОВ «Роскар», ТОВ «Оскар» про визнання права іпотеко держателя.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного, зокрема, але не виключно, у постановах КЦС від 05 квітня 2023 року у справі № 344/984/15-ц, від 28 жовтня 2020 року у справі № 344/10069/18 та який знайшов своє відображення в ряді ухвал КЦСВС від 09 липня 2021 року у справі № 370/1543/20, від 16 грудня 2022 року у справі № 199/2786/21 про те, що вимога про визнання права іпотекодержателя є немайновою.

9. **Суд, який направив справу:** КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 12 липня 2023 року.

Справа № 904/2465/21 (провадження № 12-32гс23).

Сторони: ПАТ «Мода-Сервіс» до ТОВ «Бонорум Компані», Компанії JACKTOWN UNIVERSAL LLP, ТОВ «Рентон ЛТД» про визнання договорів недійсними та витребування майна.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає, що існує необхідність відступу від висновків КЦС ВС, викладених у постанові від 08 квітня 2020 року у справі № 333/2736/18 та ухвалах від 27 січня 2020 року у справі № 361/3462/17, від 27 травня 2019 року у справі № 180/893/16-ц про те, що у главі 2 розділу V ЦПК України не передбачено вжиття заходів забезпечення позову або їх скасування на стадії касаційного провадження.

10. **Суд, який направив справу:** КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 12 липня 2023 року.

Справа № 930/576/22 (провадження № 14-55цс23).

Сторони: ОСОБА_1 до Немирівського районного УП ГУ НП у Вінницькій області про відшкодування моральної шкоди.

Суддя-доповідач: Гудима Д. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КЦС ВС, необхідно відступити від висновку КАС ВС, викладеного у постанові від 26 жовтня 2022 року у справі № 120/11814/21-а, згідно з яким підпис на апеляційній скарзі у лівому верхньому куті першої сторінки під прізвищем позивача є належним, відсутні підстави для повернення апеляційної скарги через те, що вона не підписана.

11. Суд, який направив справу: КАС ВС.

Дата прийняття ухвали: 19 липня 2023 року.

Справа № 500/3752/21 (провадження № 11-73ап23).

Сторони: Кременецька районна організація профспілки працівників освіти і науки до Кременецької міської ради, третя особа – Відділ освіти, про визнання протиправним і скасування рішення.

Суддя-доповідач: Желєзний І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку КАС ВС існує необхідність відступити від правового висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 09 вересня 2020 року у справі № 260/91/19 про те, що спір про визнання протиправним і нечинним рішення районної ради про державну реєстрацію припинення комунального закладу (районної стоматологічної поліклініки) шляхом ліквідації підлягає розгляду за правилами господарського судочинства.

6. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 13 червня 2023 року.

Справа № 753/2971/19 (провадження № 14-24цс23).

Сторони: ПАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за договором купівлі-продажу нерухомого майна.

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає, що виключна правова проблема полягає у вирішенні питання щодо можливості виконання грошового зобов'язання у гривнях за офіційним курсом іноземної валюти станом на дату кожного платежу.

Позиція ВП ВС: ОП КЦС ВС у постанові від 05 грудня 2022 року у справі № 753/8945/19 зробила висновок, що за змістом частин першої, другої статті 533 ЦК України грошове зобов'язання має бути виконане в гривнях. Якщо в зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної

валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом.

2. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 15 червня 2023 року.

Справа № 175/1814/19 (провадження № 14-36цс23).

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення боргу.

Суддя-доповідач: Гудима Д. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: КЦС ВС вважає, що існує необхідність відступити від висновку ВСУ, сформульованого у постанові від 10 грудня 2009 року у справі № 6-22822сво08, згідно з яким, якщо у відповідача не виник обов'язок зі сплати відсотків за користування коштами до 1 січня 2004 року, то не можна вважати, що цей обов'язок продовжував існувати після набрання чинності ЦК України.

Позиція ВП ВС: висновок, сформульований ВСУ у постанові від 10 грудня 2009 року у справі № 6-22822сво08, не є обов'язковим для врахування під час розгляду інших справ за подібних правовідносин.

3. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 21 червня 2023 року.

Справа № 357/5940/19 (провадження № 12-25гс23).

Сторони: ФОП ОСОБА_1 до держави України в особі ДКСУ, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, - Білоцерківський міський відділ ДВС ГТУЮ у Київській області, про відшкодування шкоди, заподіяної злочином.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає, що існує необхідність відступити від висновків, викладених у постановах КЦС щодо застосування статті 1177 ЦК України, згідно з яким відсутність спеціального нормативно-правового акта щодо визначення порядку відшкодування шкоди потерпілому внаслідок кримінального правопорушення за рахунок Державного бюджету України є підставою для відмови у задоволенні позовних вимог про відшкодування матеріальної шкоди.

Позиція ВП ВС: у справі № 357/5940/19 відповідну шкоду завдано ФОП в процесі реалізації ним своєї господарської діяльності. Натомість у справах № 756/10786/16, № 720/412/16-ц, № 757/59951/16, які розглядались судами цивільної юрисдикції, позивачами є фізичні особи. Шкода цим фізичним особам задана не в процесі реалізації ними господарської діяльності. Зазначене вище

зумовлює неподібність правовідносин у справі № 357/5940/19 та у справах № 756/10786/16, № 720/412/16-ц, № 757/59951/16.

4. Суд, який направив справу: ОП КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 04 липня 2023 року.

Справа № 707/2516/18 (провадження № 14-69цс23).

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про виділення в натурі частки домоволодіння.

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України та Великої Палати Верховного Суду.

Опис: ОП КЦС ВС зазначає про необхідність відступити від посилання на Інструкцію щодо проведення робіт з поділу, виділу та розрахунку часток житлових будинків, будівель, споруд, іншого нерухомого майна, затверджену наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України 18 червня 2007 року № 55 як на матеріально-правове регулювання спірних правовідносин, наведене у постановках ВСУ від 04 грудня 2013 року у справі № 6-130цс13, від 30 вересня 2015 року у справі № 6-286цс15 та постанові ВП ВС від 12 квітня 2023 року у справі № 511/2303/19.

Позиція ВП ВС: до повноважень ВП ВС при розгляді цивільних справ не входить право визначати належним чи неналежним нормативний акт, яким врегульовано порядок проведення певних робіт, що виданий компетентним органом у межах своїх повноважень.

5. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 04 липня 2023 року.

Справа № 299/1923/16-ц (провадження № 14-56цс23).

Сторони: ОСОБА_1 до ФГ «Колос», Виноградівської міської ради Закарпатської області, треті особи: ОСОБА_2, ОСОБА_3, Виноградівська районна державна адміністрація Закарпатської області, про зобов'язання вчинити певні дії.

Суддя-доповідач: Ситнік О.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити від правових висновків, викладених у постановках КГС ВС від 22 грудня 2020 року у справі № 910/1415/18 та від 24 грудня 2020 року у справі № 910/4818/16, в яких зазначено, що касаційний суд має повноваження розглядати заяви про перегляд

за нововиявленими обставинами судових рішень, ухвалених судами нижчих інстанцій, поданих до судів як першої, так і апеляційної інстанції.

Позиція ВП ВС: обставини справ не є подібними, суди при розгляді заяви про перегляд рішень за нововиявленими обставинами керувалися різними нормами процесуального закону, по суті перегляду постановили різні рішення: у цивільній справі – ухвалу про відмову у перегляді у зв'язку з відсутністю нововиявлених обставин, у господарських справах – суди вважали, що наведені у заяві обставини є нововиявленими і переглянули свої рішення по суті.

6. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 04 липня 2023 року.

Справа № 727/7635/21 (провадження № 14-66цс23).

Сторони: ОСОБА_1 до ДКСУ, Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері Південного регіону України про відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду.

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КЦС ВС, судова практика, наукова доктрина потребує відповіді на питання про можливість/неможливість застосування Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» при відмові прокурора від підтримання державного обвинувачення та закриття кримінального провадження на підставі пункту 2 частини другої статті 284 КПК України.

Позиція ВП ВС: практика Верховного Суду з розгляду справ указаної категорії є сталою – якщо кримінальне провадження закрито у зв'язку з відмовою прокурора від державного обвинувачення за відсутністю доказів вини / відсутності в діянні складу кримінального правопорушення, то позивач має право на відшкодування моральної шкоди на підставі Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду».

7. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 05 липня 2023 року.

Справа № 910/4756/21 (провадження № 12-28гс23).

Сторони: ТОВ «Купер Прайс» до ДК «Укроборонпром» про визнання протиправним та скасування розпорядження та за позовом ТОВ «СІФ Інвест» до ДК «Укроборонпром» про визнання протиправним та скасування наказу.

Суддя-доповідач: Пільков К. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, справа містить виключну правову проблему щодо застосування частини другої статті 7 КУзПБ під час розгляду вимог, які не підлягають вартісній оцінці, до органу, уповноваженого управляти майном боржника, який є учасником справи про банкрутство щодо майна боржника.

Позиція ВП ВС: передаючи цю справу на розгляд ВП ВС, колегія суддів КГС ВС не виклала проблему, яка б потребувала узгодження висновків Верховного Суду, зроблених за результатами розгляду справ судами.

8. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 05 липня 2023 року.

Справа № 640/9468/20 (провадження № 14-22цс23).

Сторони: ОСОБА_1 до Міністерства юстиції України про визнання протиправним та скасування наказу, зобов'язання вчинити дії.

Суддя-доповідач: Штелик С. П.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові КГС ВС від 11 жовтня 2021 року у справі № 910/5971/20 про те, що Міністерство юстиції України може бути єдиним відповідачем у такій справі.

Позиція ВП ВС: обставини справи № 910/5971/20 не є подібними до обставин справи, що перебуває на розгляді, у зв'язку з чим відсутні підстави для прийняття справи до розгляду ВП ВС.

9. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 06 липня 2023 року.

Справа № 908/3413/21 (908/2262/22).

Сторони: ОСОБА_1 до ТОВ «Техно Буд Рітейл» та ОСОБА_2 про визнання недійсними рішень державного реєстратора та правочинів боржника у справі про банкрутство Товариства з обмеженою відповідальністю «Техно Буд Рітейл».

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС існує необхідність відступити від висновку КЦС ВС, викладеного у постанові від 15 березня 2023 року у справі № 642/3979/20 щодо застосування статті 4 Закону України «Про судовий збір».

Позиція ВП ВС: правовідносини у справі № 908/3413/21 (908/2262/22) та у справі № 642/3979/20, не є подібними в контексті сплати судового збору заявником за подання позовної заяви про визнання недійсним правочину та застосування наслідків такої недійсності в межах провадження у справі про

банкрутство, у порівнянні зі зверненням фізичної особи у позовному провадженні до цивільного суду про визнання недійсними правочинів, скасування запису про державну реєстрацію правочину та визнання відсутнім права на майно у набувача за недійсним правочином.

10. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 12 липня 2023 року.

Справа № 932/4154/22 (провадження № 14-87цс23).

Сторони: ПАТ «СК «Інгосстрах» та ТДВ «СК «Кредо» до ОСОБА_1 і ще 12 осіб, третя особа, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору - АТ КБ «Приватбанк», про визнання протиправними дій та стягнення збитків.

Суддя-доповідач: Ткачук О. С.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 15 червня 2021 року у справі № 922/2416/17, шляхом уточнення щодо належного (ефективного) способу захисту прав іпотекодержателя у випадку переходу права власності на предмет іпотеки до інших осіб за час відсутності зареєстрованих відомостей про чинність іпотеки, з урахуванням змін, внесених до частини третьої статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», та визначити, що визнання недійсними чи скасування правоустановчих документів, на підставі яких проведено державну реєстрацію прав чи обтяжень, скасування державної реєстрації прав чи обтяжень (рішення державного реєстратора), є ефективним способом захисту прав іпотекодержателя.

Позиція ВП ВС: вказівка ВП ВС щодо способу захисту порушеного права іпотекодержателя стосовно іпотечного майна, висловлена за відмінних фактичних обставин у порівнянні з фактичними обставинами справи, яка розглядається, не є підставою для уточнення висновків ВП ВС.

11. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 13 липня 2023 року.

Справа № 17-14-01/1494 (925/1157/21).

Сторони: ТОВ «Панда» до ПАТ «Черкасиобленерго» про визнання недійсним рішення комісії з розгляду актів про порушення, оформленого протоколом.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше

ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду.

Опис: На думку КГС ВС існує необхідність відступити від висновку КЦС ВС, викладеного у постанові від 31 серпня 2022 року у справі № 643/11540/20 щодо застосування пункту 8.4.2 глави 8.4 розділу VIII ПРПЕЕ № 312 в частині визначення оператором системи обсягу та вартості необлікованої електричної енергії, в разі виявлення порушення щодо невиконання обов'язку зі збереження пломб, навіть за відсутності факту безоблікового споживання чи крадіжки електроенергії.

Позиція ВП ВС: у постанові від 05 жовтня 2022 року у справі № 906/513/18 (яка прийнята пізніше ніж постанова КЦС ВС від висновку у які просить відступити Касаційний господарський суд) ВП ВС вже висловила свій висновок стосовно наявності підстав для нарахування споживачу вартості недоврахованої електроенергії у разі виявлення пошкодження або відсутності пломб на засобах обліку електроенергії навіть у випадку відсутності встановленого факту втручання в роботу самого засобу обліку електричної енергії.

12. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 13 липня 2023 року.

Справа № 922/5158/21 (провадження № 12-34гс23).

Сторони: керівник Лозівської окружної прокуратури в інтересах держави в особі Лозівської міської ради Харківської області та Лозівської РДА Харківської області до ТОВ «Арт-плюс»; ТОВ «Асоціація юристів Слобожанщини» про розірвання договорів та повернення земельних ділянок.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС існує необхідність відступлення від висновків, сформульованих у постанові ВП ВС від 02 листопада 2022 року у справі № 922/3166/20, про те, що вимога про повернення земельної ділянки є похідною від вимоги про розірвання договору оренди, та про те, що в разі задоволення судом вимоги про розірвання договору оренди суд може одночасно задовольнити вимогу про повернення земельної ділянки.

Позиція ВП ВС: правовідносини у справах № 922/3166/20 та № 922/5158/21 є неподібними як за змістовним, так і за суб'єктивним критерієм.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період із 01.05.2023 по 31.07.2023 / Упоряд.: департамент аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду / Відпов. за вип.: Секретар ВП ВС д. ю. н., професор, член-кореспондент НАПрН України Уркевич В. Ю. Київ, 2023. Вип. 40. – 76 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua